

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Vončina

LIBERIJSKI DRŽAVLJANSKI VOJNI

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Matej Vončina

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

LIBERIJSKI DRŽAVLJANSKI VOJNI

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

LIBERIJSKI DRŽAVLJANSKI VOJNI

Od druge svetovne vojne in do konca 20. stoletja je bilo 127 državljanskih vojn, ki so zahtevale 16,2 milijona življenj. Povzročile so tudi veliko večjo škodo kot meddržavne. Razlogov za nastanek državljanskih vojn je več: nizek dohodek na prebivalca, neenakost, priložnost za upor, etnična raznolikost, velikost populacije, nizka stopnja demokracije, odsotnost državljanskih pravic, politična nestabilnost, velik izvoz naravnih bogastev, zunanja podpora upornikom, prekomejni vpliv druge državljanske vojne in konec hladne vojne. Vsi ti vzroki so bili tudi prisotni pri dveh državljanskih vojnah v Liberiji. Vendar je bil v Liberiji glavni vzrok za nastanek državljanskih vojn etnični konflikt. Od neodvisnosti Liberije leta 1847 do leta 2003 so se na oblasti zamenjale elite treh etničnih skupin, ki so imele vso oblast in državno bogastvo v svojih rokah. Vlade niso investirale v izobraževalni in zdravstveni sistem, ki bi bil dostopen vsem, temveč so bile do ostalih etničnih skupin represivne in izkoriščevalske ter so jim kršile osnovne človekove pravice. Gospodarji vojne so odrinjenim etničnim skupinam ponujali boljše življenje, če se pridružijo uporu. Vendar so jih izkoristili le za lastno bogatenje in za poskus prevzema oblasti.

KLJUČNE BESEDE: DRŽAVLJANSKA VOJNA, LIBERIJA, ETNIČNI KONFLIKT

LIBERIA'S CIVIL WARS

Since the World War II till the end of the 20th century 16,2 million people died in 127 civil wars. The damage they had produced was far greater than that in the interstate wars. There are many reasons why civil war arise: low income per capita, inequality, opportunities for rebellion, ethnic diversity, size of population, low level of democracy, absence of civil liberties, political instability, large primary commodity exports, foreign support of rebellion, cross-border affect of another civil war and end of the Cold War. The causes mentioned above were present in both Liberia's civil wars. However, the main cause of civil wars in Liberia was ethnic conflict. Since its independence in 1847 till 2003 all Liberian governments were controlled by the elites from three different ethnic groups only. When in power, all political power and national wealth was concentrated in their hands. Governments did not invest in the educational and the health care systems, that would be available to all. Instead they were governing in a very repressive and exploitative way. Breaches of the fundamental human rights also occurred during their governance. War Lords offered better life to some ethnic groups, previously excluded from power, if they had joined the rebellion. But War Lords only took advantage of majorities who joined them in order to get even more power and wealth.

KEY WORDS: CIVIL WAR, LIBERIA, ETHNIC CONFLICT

KAZALO

1. UVOD	6
2. RAZSEŽNOST POJMA DRŽAVLJANSKA VOJNA	10
2.1 VOJNA (SPLOŠNO)	10
2.2 DRŽAVLJANSKA VOJNA	12
3. VZROKI ZA NASTANEK DRŽAVLJANSKIH VOJN	16
4. ZGODOVINSKI RAZVOJ LIBERIJE IN DRŽAVLJANSKI VOJNI	27
4.1 ANALIZA PROSTORA	27
4.1.1 Lega, meje, naravne značilnosti	27
4.1.2 Prebivalstvo	28
4.1.3 Državna ureditev	29
4.1.4 Gospodarstvo	29
4.2 ZGODOVINA LIBERIJE	30
4.2.1 Kolonizacija	30
4.2.2 Od samostojnosti do 1. svetovne vojne	31
4.2.3 1. in 2. svetovna vojna	32
4.2.4 Po vojnama	33
4.2.5 Državni udar	33
4.3 PRVA DRŽAVLJANSKA VOJNA	35
4.3.1 Glavni vzroki za vojno	35
4.3.2 Oborožene strani	37
4.3.3 Potek državljanske vojne	40
4.3.4 Vpliv ZDA na državljansko vojno	43
4.3.5 Razlogi za neuspešnost mirovnih pogajanj	43
4.3.6 Volitve	45
4.3.7 Obdobje med vojnama	46
4.4 DRUGA DRŽAVLJANSKA VOJNA	48
4.4.1 Oborožene strani	48
4.4.2 Potek državljanske vojne	49

4.4.3 Pogajanja in konec vojne	53
4.4.4 Volitve in prisega	54
5. SKLEP	56
VIRI	61
PRILOGE	66

*Mothers dragged their young along Duport
looking for a decent burial ground
there is no burial ground anymore.
In their shallow graves the corpses
dance Liberia's cradles empty.*

War Children, Patricia Jabbeh Wasley¹

1. UVOD

Med letoma 1945 in 1999 je bilo v 25 meddržavnih vojnah, pri tem so upoštevane vojne, ki so zahtevale najmanj 1000 življenj in je bilo najmanj 100 žrtev na vsaki strani, ubitih 3,33 milijona ljudi. Srednja dolžina teh vojn je bila manj kot 3 mesece. V enakem obdobju je potekalo 127 državljskih vojn, ki so po grobih ocenah zahtevale 16,2 milijona žrtev, petkrat več kot meddržavne. Potekale so v 73 državah, kar je več kot tretjina članic Organizacije združenih narodov (OZN), srednja dolžina trajanja državljskih vojn pa je bila 6 let. V enakem obdobju so državljske vojne povzročile tudi veliko več beguncev in škode na infrastrukturi, v kmetijstvu ter v gospodarstvu, kot meddržavne.

Od 19 aktivnih oboroženih konfliktov v letu 2004 jih je bila večina v Afriki in Aziji, in sicer po šest na obeh kontinentih. Afrika je v obdobju po hladni vojni postala ena od osrednjih svetovnih kriznih žarišč. Po letu 1990 se je na tem kontinentu zgodilo 19 oboroženih konfliktov na 17 lokacijah, le eden od teh je bil meddržavni (med Eritrejo in Etiopijo). 15 od 18 oboroženih konfliktov v obdobju med letoma 1990 in 2004 je bilo zaradi boja za oblast. To je pomembno dejstvo, saj se spopadi v Afriki večkrat opisujejo kot medetnični konflikti, ki sežejo tudi čez meje. Toda v teh primerih se vladajoča struktura in uporniki niso borili za meje, temveč za oblast v posameznih državah. Opaziti je tudi, da so konflikti močno regionalizirani. V osrednji Afriki med Burundijem, Demokratično republiko Kongo, in Ruando, enako pa je tudi v zahodni Afriki jasna povezava med konflikti v Slonokoščeni obali, Gvineji, Sierri Leone in Liberiji.

Že ob začetku procesa dekolonizacije je Anton Bebler dejal, da je za države podsaharske Afrike, predvsem pa za dežele tretjega sveta, značilna gospodarska, prosvetne in kulturna

¹ Patricia Jabbeh Wasley je liberijska pesnica, ki je med liberijsko državljsko vojno leta 1991 emigrirala v ZDA. Leta 2002 je doktorirala iz kreativnega pisanja (poezije). V svoji zbirki "Before the Palm Could Bloom" opisuje kako je doživela državljsko vojno (Patriciajabbehwesley.net 2005 in ChickenBones 2005).

nerazvitost, značilni so različni notranji spopadi, moderne institucije so šibke in krhke, države pa so tudi odvisne od bogatejših in močnejših držav in tujega kapitala. Vojaški posegi v afriških državah so povezani s temi problemi in težavami ali iz njih izvirajo. To se je najbolj pokazalo z dejanskim začetkom dekolonizacije, sicer šele s t. i. afriško renesanso konec devetdesetih let 20. stoletja. Do tega obdobja je bilo državljanskih vojn zelo malo zaradi regulatornega vpliva hladne vojne, ki je dušila in brzdala razloge, ki bi jih lahko povzročili.

V devetdesetih se je začela državljanska vojna tudi v Liberiji, pa čeprav je Liberija ena od dveh afriških držav, ki nista bili nikoli koloniji. Kot prva neodvisna afriška republika je bila ustanovljena leta 1847. Oblikovana je bila po ameriškem vzoru, navsezadnje so jo ustanovili osvobojeni sužnji iz Združenih držav Amerike (ZDA). Poimenovanje je simbolično; Liberija pomeni »Dežela svobode« in za priseljence iz ZDA je bil to nov dom po osvoboditvi izpod jarma suženjstva. Zahodne države so jo imele za najbolj stabilno, mirno in napredno državo v Afriki. Vladavina potomcev ameriških sužnjev in 130-letno obdobje prve republike sta se končala z državnim udarom leta 1980. Sledilo je obdobje politične nestabilnosti, nazadovanja in dveh državljanskih vojn.

Osrednji vprašanji, na katerega bom v diplomskem delu skušal odgovoriti, sta, kateri so vzroki za državljanski vojni? In ali so vzroki za državljanski vojni v Liberiji primerljivi z vzroki za državljanske vojne v drugih državah? Pri odgovorih na ta vprašanja si bom pomagal z raziskavami s preloma tisočletja, ki analizirajo vzroke za nastanek državljanskih vojn, in z analizo zgodovinskega razvoja Liberije in splošnega družbenega stanja v tej državi.

Tema je po mojem mnenju pomembna, saj se, kot kažejo številke, po drugi svetovni vojni večina oboroženih konfliktov odvija znotraj posameznih držav in ne med državami, takšen trend pa lahko pričakujemo tudi v prihodnje. Pri tem se tudi pričakuje, da bodo vzroki za nastanek vojn ostali enaki. Pregled Liberije pa je pomemben, ker je državljanska vojna nepričakovano potekala v državi, ki ni bila nikoli kolonija in je imela dolgotrajno zgodovino politične in gospodarske stabilnosti, kar je na afriški celini *sui generis*. Ko pa je v državi enkrat izbruhnulo nasilje, pa je to nasilje širila tudi preko mej v sosednje države. Pri tem širjenju pa je glavno vlogo imela celo na volitvah izvoljena regularna oblast Liberije, kar je zelo redek primer v mednarodni skupnosti. Liberija pa bila tudi prva država, v kateri je mirovno posredovala prva regionalna organizacija z jasno oblikovanim konceptom reševanja konfliktov - Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav (ECOWAS). Smiselnost teme pa vidim tudi v tem, da so konflikti v Afriki javnosti slabo predstavljeni, saj ti v medijskem poročanju ostajajo v senci drugih »velikih konfliktov« (npr. konfliktov na Bližnjem vzhodu, v

Iraku, Afganistanu, mednarodni diplomatski krizi glede Irana in Severne Koreje), pa čeprav velikokrat zahtevajo mnogo več žrtev, beguncev in škode.

Diplomska naloga je sestavljena iz petih vsebinskih sklopov. V prvem, uvodnem delu, je predstavljena osnovna tema diplomskega dela. Razloženi so namen in cilji, osrednja hipoteza, metodološki aparat in domet oz. omejitve diplomskega dela. Osrednje besedilo je sestavljeno iz treh delov: v drugem delu naloge so definicije vojne in državljanske vojne; v tretjem delu so predstavljeni rezultati raziskav, ki so se ukvarjale z vzroki za nastanek državljanskih vojn; četrti del je osredotočen na zgodovinski razvoj Liberije – predstavljena je ustanovitev države, razvoj, državni udar, državljanski vojni, reševanje krize in mirovna prizadevanja, volitve ter ponovna vzpostavitev miru. Sklep je namenjen kratkemu povzetku naloge, potrditvi oz. zavrnitvi hipotez in zaključni misli.

Hipotetični okvir je sestavljen iz dveh hipotez:

- 1) glavni vzrok za liberijski državljanski vojni je koncentracija oblasti in bogastva v rokah ene etnične skupine ter ostro izključevanje ostalih;
- 2) vzroki za liberijski državljanski vojni so primerljivi z vzroki za državljanske vojne v drugih državah.

Metoda dela diplomskega dela je analiza primera Liberije na podlagi raziskav o razlogih za nastanek državljanskih vojn. Prvo etapo izdelave naloge je predstavljalo zbiranje virov, temu pa so sledile (klasične) raziskovalne metode in tehnike:

- a) opisna (deskriptivna) metoda: opis dogodkov v Liberiji;
- b) analiza in interpretacija primarnih virov: za analizo nekaterih dokumentov (npr. mirovnih pogodb in resolucij Varnostnega sveta OZN), ki pravno urejajo razmere v Liberiji;
- c) analiza in interpretacija sekundarnih virov: za analizo dognanj analitikov, ki se ukvarjajo z državljanskimi vojnami;
- d) zgodovinskorazvojna analiza: za analizo razvoja Liberije in vzrokov za nastanek državljanskih vojn;
- e) študija primera: intenzivno raziskovanje posamezne enote, v tem primeru Liberije.

Omenjene metode imajo svoje pomanjkljivosti: pri analizi primarnih virov imam kot avtor diplomskega dela lasten pogled na določen problem. Podobna težava se pojavi pri analizi sekundarnih virov, saj ti vsebujejo avtorjevo interpretacijo in jih je treba primerjati ter uporabljati smiselno – *cum grano salis*. Problem opisne metode je, da sama po sebi ne vodi do analize, študija primera pa, da ugotovitev ne moremo posploševati.

V diplomskem delu bom analiziral obdobje od prvih zametkov Liberije na začetku 19. stoletja do januarja 2006, ko je prisegla nova liberijska predsednica. Prav tako se bom omejil pri teorijah o vzrokih za nastanek državljanskih vojn; predstavil bom tiste, ki so bile napisane na prelomu 20. in 21. stoletja, torej so vsebovale tudi analize vojn v drugi polovici devetdesetih let. Liberijska državljanska vojna oz. nekateri vanjo vpleteni so vplivali tudi na oborožene spopade v sosednjih državah. Skozi nalogo bom omenjal čezmejni vpliv vojne, pri tem pa spopadov v sosednjih državah posebej ne bom opisoval.

2. RAZSEŽNOST POJMA DRŽAVLJANSKA VOJNA

Osrednje mesto v diplomskem delu zavzema pojem *državljanska vojna*, zato moramo pomen in razsežnosti tega termina natančno definirati. Pred tem bom definiral tudi kaj je vojna (splošna definicija), da bom nakazal jasno razliko med državljansko vojno in vojno. Za potrebe diplomske naloge bom izpostavil tudi dejavnike vojne.

2.1 VOJNA (SPLOŠNO)

Vojna je družbeni pojav, ki ga je zaradi svoje zapletenosti zelo težko opredeliti. Njena narava se je skozi stoletja močno spreminjala, z njo pa so se spreminjale tudi definicije. Eno najustreznejših definicij je podal Anton Bebler, ki vojno definira kot »izredno zaostren družbeni spopad, v katerem se družbene skupnosti (plemena, ljudstva, narodi, razredi, rasne, etnične idr. skupnosti), gibanja, države in združenja držav kontinuirano in organizirano na vseh straneh borijo za uveljavitev svojih ciljev, ob pretežni uporabi množičnega oboroženega boja, ki po obsegu in posledicah bistveno presega druge oblike oboroženega nasilja na isti ravni družbenega razvoja in vojaške tehnologije« (Enciklopedija Slovenije 2000: 315). V zelo obsežni definiciji avtor opredeli vse možne subjekte, ki običajno sodelujejo v vojni, delovanje in cilje teh subjektov ter način vodenja vojne – z oboroženim bojem.

Encyclopaedia Britannica vojno definira kot stanje odkritega ali objavljenega oboroženega spopada znatne dolžine in moči med političnimi enotami, kot so države, narodi ali med nasprotujočimi si političnimi frakcijami iste države ali naroda. Vojno označuje namensko nasilje, ki ga izvajajo skupine, ki so organizirane in usposobljene sodelovati v takšnem nasilju. Vojne med nacionalnimi državami se lahko vodijo z namenom povračila določenega oškodovanja, osvojitve ozemlja ali prednosti, dosege priznanje določenega cilja ali uničenja oz. dosege brezpogojne predaje sovražnika (Encyclopaedia Britannica 1958: 321–334).

V Vojni enciklopediji so avtorji sestavine vojne v primerjavi s prejšnjima definicijama svojo razširili in jo nadgradili v družbeni spopad: »Vojna je kompleksen in intenziven družbeni spopad, povzoročen z razrednimi, ekonomskimi in političnimi nasprotji, s katerim se s pomočjo masovnega oboroženega spopada teži k izpolnjevanju ekonomskih in političnih ciljev določenih razredov, držav ali narodov. Osnovna sestavina vojne je obročena borba, a vojna se ne nanaša le na njo, temveč tudi na druge oblike borbe (politična, ekonomska,

moralna, psihološka), ki se med sabo dopolnjujejo in tako ustvarjajo vsesplošen družbeni spopad. Vojna je neizogibno povezana z nastankom družbe« (Gažević 1974: 746).

International Military and Defense Encyclopedia označuje vojno kot spopad med večjimi skupinami kot so klani, plemena, verske in socialne skupine, države in zavezništva. Tradicionalno se je izraz vojna uporabljal le za spopade med enakovrednima sprtima stranema, ki sta se spopadali znatno dolgo in z znatno močjo (Dupuy ur. 1993a: 2885).

Quincy Wright vojno v širšem smislu definira kot nasilen spopad med različnimi, a hkrati podobnimi entitetami. Pojmujemo jo lahko kot bitko med dvema ali več primitivnimi plemeni ali sovražnost med dvema ali več modernimi nacionalnimi državami. Po sociološkem pojmovanju je bojevanje razumljeno kot vojne le, če vsebuje konflikt in če družba konflikt tudi prepozna kot vojno. Vojna je torej družbeno prepoznavna oblika medskupinskega konflikta, ki vključuje nasilje (Wright v Freedman 1994: 69).

V osemdesetih letih se za vojno začne uporabljati tudi izraz oborožen spopad. Karin Axell meni, da je to »spopad zaradi nasprotovanja glede oblasti in/ali ozemlja, ki zaradi uporabe oborožene sile dveh strani, od katerih je vsaj ena vladna ali državna, povzroči najmanj 25 žrtev zaradi bojevanja« (Enciklopedija Slovenije 2000: 315).

Peter Wallensteen je oboroženi spopad definiral kot neprekinjeno, organizirano uporabo oborožene sile dveh ali več strani, kjer vsaj ena nastopa kot vladna stran zaradi nasprotovanja glede nadzora nad oblastjo in ozemljem.

Posamezni elementi definicije pomenijo:

- a) organizirana: vse strani v spopadu imajo svojo strategijo ali načrt za realizacijo svojih ciljev s pomočjo oborožene sile. Oborožena sila je instrumentalizirana uporaba orožja in ljudi z namenom doseganja določenih političnih in vojaških ciljev;
- b) stran: vsaka imenovana skupina ali zveza skupin, ki ima jasen in splošen cilj, politiko in strategijo;
- c) vlada: centralna, lokalna, zvezna;
- d) nasprotovanje: glede nadzora nad oblastjo ali ozemljem; glede spremembe ali sestave oblasti in spreembe oblasti nad določenim ozemljem ter glede odcepitve ali avtonomije določenega ozemlja (Wallensteen in Axell v Kovač 1997: 6).

Raziskava Petra Wallensteena in Margarete Sollenberg loči oborožene spopade najprej na mednarodne in tiste znotraj države, nato pa oborožene spopade loči še na manjše spopade, srednje spopade in na vojne. Kot mednarodne spopade definirata vse tiste, kjer sodelujeta dve ali več držav. To je mednarodni spopad brez tujega vmešavanja. Opredelita pa tudi

mednarodne spopade, pri katerih je ena ali več tujih vlad opredeljena kot nasprotna organizacija. Najpogostejši tip spopada je spopad znotraj države zaradi oblasti (državljska vojna) ali zaradi ozemlja (spopadi ob oblikovanju držav). Oborožene spopade v svoji raziskavi opredelita tudi kvantitativno. Kot oborožen spopad razumeta spopad, v katerem je v enem letu v bojih vsaj petindvajset žrtev. Oboroženi spopadi so razdeljeni v 3 kategorije:

- a) manjši oboroženi spopadi, kjer število žrtev padlih v bojih v času trajanja spopada ne presega tisoč;
- b) oboroženi spopadi srednje velikosti, kjer število padlih v bojih v času trajanja spopada presega tisoč, toda ne presega tisoč v toku enega leta;
- c) vojne z več kot tisoč padlimi v bojih tekom enega leta (Wallenstein in Sollenberg v Kovač 1997: 7).

Za analizo liberijske državljanske vojne je potrebno tudi opredeliti dejavnike, ki vplivajo na potek in rezultat vojne. Anton Žabkar med dejavnike vojne, ki so združeni v temeljne potenciale, našteva demografski, gospodarski, moralnopolitični, vojaški in znanstveni potencial. Z vidika oboroženega boja – kot kategorije ožje od vojne – pa navaja štiri bistvene dejavnike, ki vplivajo na potek in končni rezultat oboroženega boja:

- a) človeški dejavnik – oboroženi pripadniki vojaških sil obeh strani, civilno prebivalstvo, ki na različne načine sodeluje z gverilci;
- b) materialno-tehnični dejavnik (oborožitev in vojaška oprema) – konvencionalni sistemi (ognjena orožja posameznikov in skupin, bojne platforme) in nekonvencionalni sistemi (jedrske, kemične in biološke bojne glave, vojaški umetni sateliti, geofizikalna orožja, energetska orožja, neubojna in manj ubojna orožja);
- c) dejavnik časa – trajanje oboroženega boja, prostor, ura, dan in mesec določenega leta v katerem poteka oborožen boj; meteorološki in klimatski pojavi, ki vplivajo na priprave in potek oboroženega boja;
- d) dejavnik prostora – kopno, morje, zrak, vesolje (Žabkar 2003: 140–152).

2.2 DRŽAVLJANSKA VOJNA

V doslej navedenih definicijah vojne so že omejeni elementi državljanske vojne: določeni subjekti, ki so vanjo vpleteni, cilji vpletenih subjektov in način, kako jih poskušajo doseči. Vendar moramo za potrebe naloge postaviti še ločnico med državljansko vojno in ostalimi oblikami vojn.

Encyclopaedia Britannica deli vojno na mednarodno (med državami, ki spadajo v isto skupnost narodov), imperialno (med državami iz različnih državnih skupnosti ali državami iz različnega civilizacijskega okolja) in državljansko (med vlado in uporniškimi ali vstajniškimi skupinami znotraj ene države) (Encyclopaedia Britannica 1957: 322).

Državljska vojna je oborožen spopad med razredi, narodi, političnimi ali drugimi nasprotujočimi si skupinami znotraj ene države za doseganje določenih političnih in ekonomskih ciljev. Pojavlja se kot posledica nakopičenih nerešenih socialnih, ekonomskih, političnih in drugih vprašanj v družbi (Gažević 1972: 257).

International Military and Defense Encyclopedia definira državljansko vojno kot spopad med domačimi skupinami (vključno s kolonialnimi vladami) v eni državi s ciljem pridobiti ali obdržati nadzor nad državo ali ustanoviti novo, samostojno državo. Predpogoj za državljansko vojno je zmožnost obeh strani, da oborožita podpornike. Državljska vojna mora biti dovolj obsežna, intenzivna in dolga, da jo lahko razlikujemo od drugih nasilnih dogodkov v državi, kot so upori, nemiri, razbojništvo in piratstvo (Dupuy ur. 1993b: 511).

V naslednjem poglavju bom predstavil vrsto raziskav, ki so se ukvarjala z razlogi za nastanek državljanskih vojn. Pri tem so bile uporabljene različne definicije državljanske vojne, po katerih je bil izveden nabor državljanskih vojn, ki so bile potem vključene v statistične raziskave. Med najpogosteje uporabljene zbirke podatkov spada zbirka *Correlates of War* (COW)², ki sta jo utemeljila David J. Singer in Melvin Small. V študiji *Resort to Arms* definirata državljansko vojno kot oborožen konflikt na območju ene države, v katerem sodeluje tudi nacionalna vlada, sprti/sprte strani pa izvajajo učinkovit odpor. V spopadih naj bi letno umrlo najmanj 1000 ljudi (Sambanis 2004: 816).

Nicholas Sambanis ocenjuje, da je iz te definicije težko izpeljati operativno definicijo, ne da bi sprejeli *ad hoc* pravila po katerih bi lahko ločili državljanske vojne od ostalih oblik političnega nasilja in določili začetek ter konec vojne. Dodaja, da je največje razhajanje med posameznimi zbirkami podatkov v treh temeljnih vprašanjih: kolikšen je prag nasilja, ki loči državljansko vojno od ostalih notranjih oboroženih konfliktov; kako vemo, kdaj se začne in konča vojna; kako lahko ločimo med meddržavnimi, državljanskimi in ekstrateritorialnimi vojnami. Sambanis (2004: 829) po analizi večih definicij državljanske vojne poda eno najbolj celostnih operativnih definicij. Oborožen spopad šteje za državljansko vojno, če izpolnjuje naslednje kriterije:

² Correlates of War: <http://www.correlatesofwar.org/>

- a) spopad poteka na območju države, ki je članica mednarodnega sistema in ima vsaj 500.000 prebivalcev;
- b) sprte strani so politično in vojaško organizirane ter javno izražajo svoje politične cilje;
- c) vodstvo države je (preko vojske ali paravojaških enot) en od udeležencev v vojni. V primeru, da ni nobene izvršne oblasti, potem mora biti v vojni udeležena stran, ki državo predstavlja v mednarodni skupnosti in/ali javno razglaša to državo kot svoj sedež;
- d) glavne uporniške skupine delujejo na enem lokalnem teritoriju in od tam tudi rekrutirajo svoje člane. Pri tem neposreden vpliv iz tujine ali rekrutiranje v tujini ne pomeni nujno, da ne gre za državljansko vojno. Uporniške skupine lahko delujejo tudi iz sosednjih držav, vendar morajo imeti v državi, kjer poteka državljanska vojna, nadzor nad delom ozemlja in/ali morajo uporniki bivati v tej državi;
- e) začetno leto državljanske vojne je leto, v katerem je vojna terjala najmanj 500 do 1000 žrtev. Če oborožen konflikt v prvem letu ni terjal 500 ali več žrtev, se to leto šteje za začetno leto državljanske vojne, če v naslednjih treh letih skupaj število žrtev preseže 1000;
- f) skozi vojno je neprestano prisotna določena stopnja konflikta. Pri tem naj ne bi bilo 3-letnega obdobja, v katerem ne bi padlo 500 žrtev;
- g) skozi vojno mora biti šibkejša stran sposobna nuditi učinkovit odpor. Učinkovit odpor je tisti, ki na strani močnejšega povzroči vsaj 100 žrtev. Večina teh žrtev mora biti povzročena v prvem letu vojne. Če postane nasilje v državi le enostransko, čeprav je bilo povzročeno teh 100 žrtev, je treba obravnavati državljansko vojno kot končano, naprej pa poteka politično ali drugo enostransko nasilje;
- h) podpis mirovne pogodbe, po kateri je namanj 6 mesecev miru, označuje konec državljanske vojne;
- i) za konec vojne velja tudi vojaška zmaga upornikov in postavitve nove vlade. Ker je državljanska vojna definirana kot vojna proti oblasti, je nadaljevanja konflikta proti novi oblasti začetek nove državljanske vojne. V primeru vladne zmage, mora miniti 6 mesecev miru, da lahko v primeru novih spopadov to štejemo za novo državljansko vojno;

- j) vojna se lahko konča tudi s prekinitvijo ognja, premirjem ali preprosto s končanjem spopadov, če ta premor traja najmanj 2 leti. Obdobje miru mora biti daljše, kot v primeru podpisa mirovne pogodbe, ker ni javnih in jasnih stališč sprtih strani, da se nameravajo dokončno sprazumeti;
- k) če v vojno vstopi nova stran zaradi novega razloga, to štejemo za novo vojno. Če pa se v vojno vrne stran, ki je že bila v vojni zaradi že prej obstoječih razlogov, pa to štejemo za nadaljevanje vojne, razen v zgoraj omenjenih primerih povezanih z dolžino trajanja obdobja brez spopadov.

Ob upoštevanju teh kriterijev, je Sambanis v obdobju med letoma 1945 in 1999 naštel 145 državljanskih vojn (pri tem Sambanis opozarja, da jih 20 ne izpolnjuje enega ali več zgoraj navedenih kriterijev).

Poseben pristop pri določitvi, kdaj se začne državljanska vojna so uporabili pri *Uppsala Conflict Data Project*³ (Gleditsch et al. 2001). Raziskovalci so oborožene konflikte začeli uvrščati med državljanske vojne⁴, če so v enem letu zahtevali 1000 žrtev, če pa v letu pred tem terjajo med 25 in 1000 žrtev, pa ga štejejo za manjši oz. srednje velik oborožen spopad.

Kot so razlike v samih definicijah vojne, so posledično tudi razlike pri naboru podatkov, ki so uporabljeni v statističnih raziskavah državljanskih vojn. In te nianse tudi lahko povzročijo različne končne ugotovitve pri raziskavi vzrokov za nastanek državljanskih vojn, ki jih bom predstavil v naslednjem poglavju.

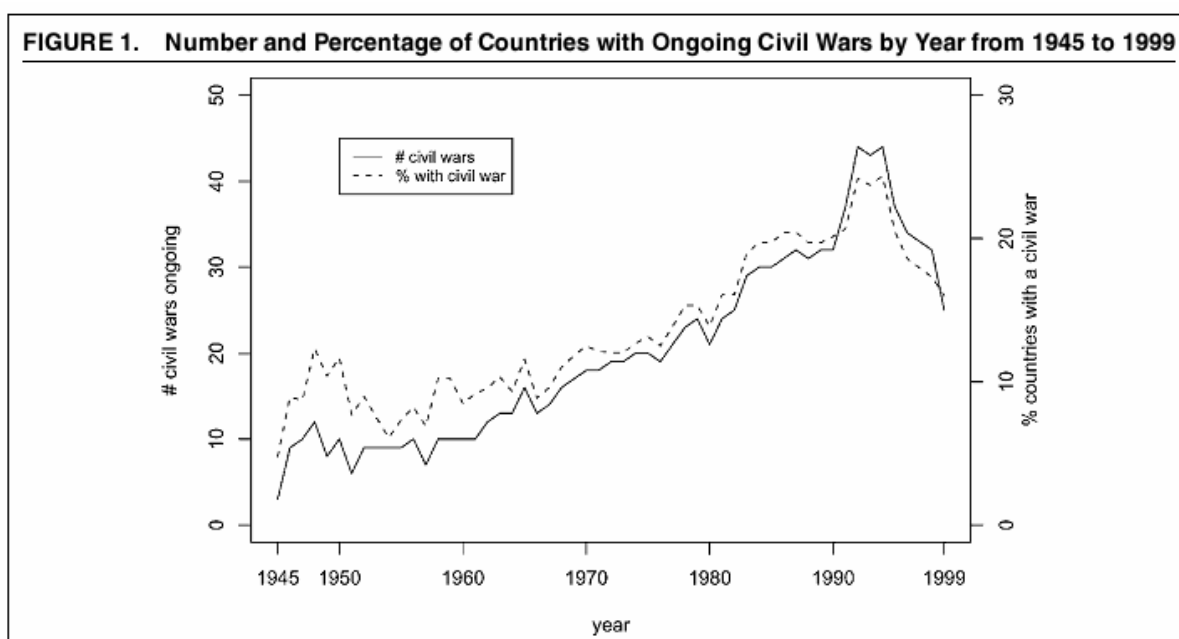
³ UCDP/PRIO Armed Conflicts Dataset: www.prio.no/cwp/ArmedConflict/

⁴ Za podrobne definicije glej Peter Wallensteen in Margareta Sollenberg str. 11.

3. VZROKI ZA NASTANEK DRŽAVLJANSKIH VOJN

Splošni oceni, da je imela hladna vojna regulatoren vpliv na nastanek državljanskih vojn in da so po njenem koncu državljanske vojne pogostejše, oporekata James D. Fearon in David D. Laitin (2003). V raziskavi⁵ sta zajela 127 državljanskih vojn med letoma 1945 in 1999. Pri tem sta ugotovila, da je največ državljanskih vojn izbruhnilo v devedesetih letih in sicer 31, sledijo pa šestdeseta in sedemdeseta z 19 oz. 25 na novo začeti vojnami. Raziskovalca zanikata razmišljanje, da je po letu 1945 z leti nastajalo čedalje več državljanskih vojn, temveč trdita, da je po tem letu naraščanje novih državljanskih vojn dokaj enakomerno. Vsako leto je na novo izbruhnilo 2,31 državljanske vojne. Ta številka se sicer spreminja, vendar ne kaže trenda ne navzgor, ne navzdol. Domneve, da bi naj vsako leto izbruhnilo čedalje več vojn, izhajajo iz podatka, da se vsako leto konča le okoli 1,85 državljanske vojne. Posledično imamo enakomerno akumulacijo nerešenih konfliktov, kar povzroči občutek čedalje večjega števila vojn. Z grafom števila držav in odstotka držav z

Graf 3.1: Število državljanskih vojn in odstotek držav z državljansko vojno med letoma 1945 in 1999

Vir: Fearon in Laitin 2003: 77.

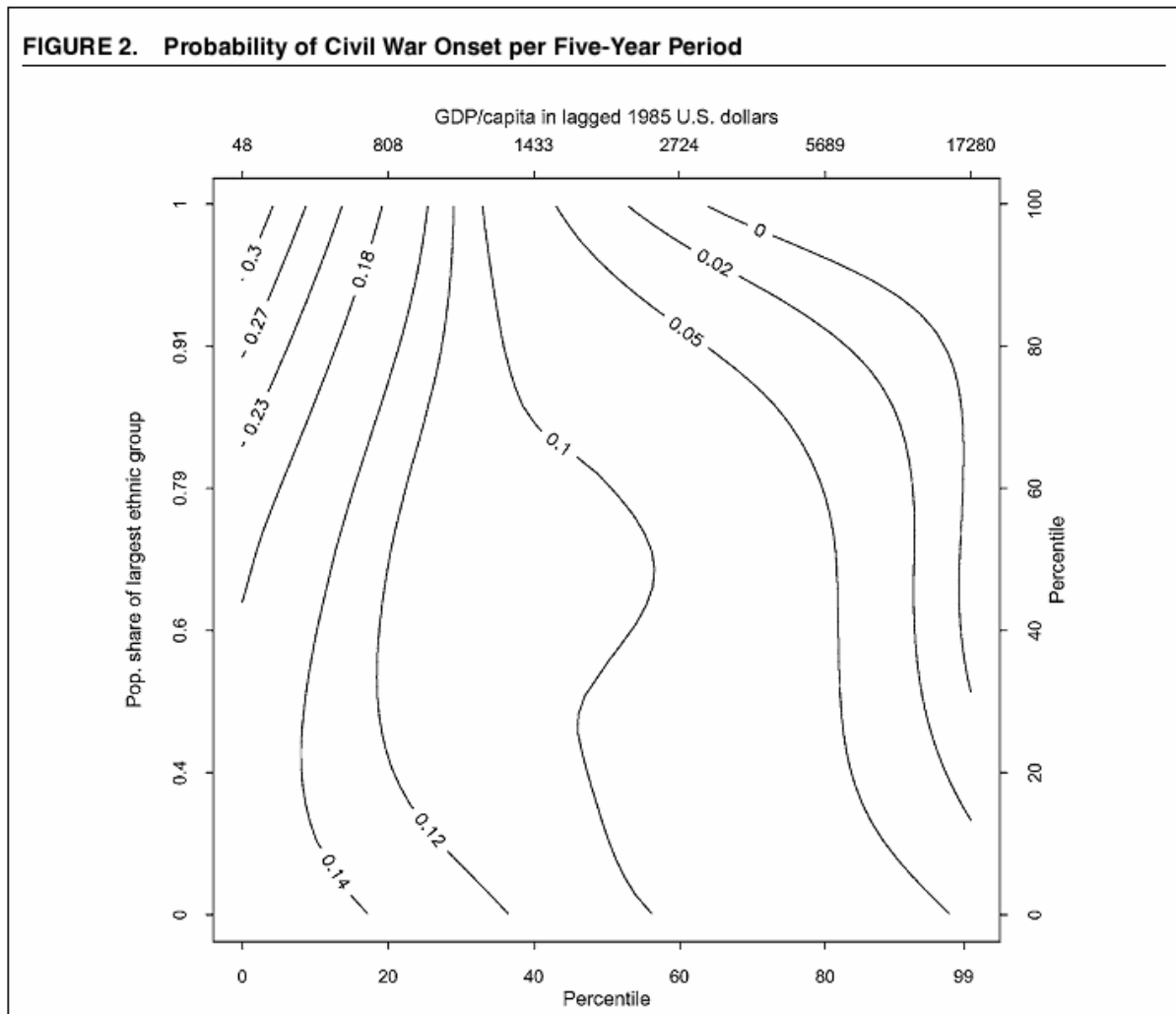
⁵ Vojno sta definirala kot državljansko, če so v njej sodelovale vladne sile in vsaj ena nevladna skupina, ki je bila organizirana in se je borila za oblast ali nadzor v neki regiji ali pa je uporabljala nasilje kot orodje za spreminjanje državne politike. Konflikt je moral skupaj terjati vsaj 1000 žrtev z letnim povprečjem 100 žrtev. Na obeh udeleženi straneh pa je moralo biti vsaj 100 žrtev, pri čemer so upoštevane tudi civilne žrtve.

državljsko vojno raziskovalca želita zanikati domneve, da naj bi konec hladne vojne povzročil čedalje več državljskih vojn. Ob tem, da je nastalo več vojn, je nastalo tudi več samostojnih držav, kar je ublažilo odstotek držav z državljsko vojno, predvsem pa se zanašata na podatek, da je bilo število 25 državljskih vojn, ki so še potekale leta 1999, doseženo že sredi osemdesetih let. Za nekoliko večjo rast vojn na začetku devedesetih let raziskovalca krivita razpad Sovjetske zveze, vendar se trend umiri do sredine desetletja. Fearon in Laitin trdita, da za države v mednarodnem sistemu obstaja enakomerna nevarnost, da v njih izbruhne državljska vojna. Toda vojne, ki so nastale, jih je čedalje težje končati. Če je v letu 1947 državljska vojna trajala v povprečju dve leti, je bilo to povprečje leta 1999 že 15 let⁶.

Fearon in Laitin sta se v raziskavi ukvarjala predvsem z vplivom etnične in religiozne raznolikosti na nastanek državljskih vojn. Osrednja ugotovitev raziskave je, da sta etnična raznolikost in gospodarska uspešnost države pri vplivu na nastanek državljskih vojn zelo povezani. Primerjala sta deleže največje etnične skupine v državah in BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca leta 1985. Pri tem sta izračunala, kolikšna je verjetnost za posamezne države, da v njih v naslednjih petih letih izbruhne državljska vojna. Tako na primer velja za državo, v kateri največja etnična skupina predstavlja 25 % prebivalstva (kar pomeni, da je prebivalstvo zelo raznoliko), BDP na prebivalca pa znaša 80 % maksimalnega BDP-ja na prebivalca na svetu, 5 % verjetnost, da bo v naslednjih petih letih v njej izbruhnila državljska vojna. Ali drugače, v državi, kjer delež največje etnične skupine znaša 80 %, BDP na prebivalca pa le 20 % maksimalnega svetovnega BDP-ja, je verjetnost izbruha državljske vojne 15 %. Fearon in Laitin sta ugotovila, da z rastjo dohodka prebivalstva verjetnost državljske vojne pada. Še posebej močno v državah s homogenim prebivalstvom. Najbogatejših pet držav je praktično imunih na nastanek državljskih vojn, po drugi strani pa so med revnejšimi državami, v katerih je največ državljskih vojn, k vojni bolj nagnjene etnično homogene države. Med bogatimi državami je tudi rahel trend v smeri, da imajo homogene države manj državljskih vojn.

⁶ James D. Fearon (2004) ugotavlja, da vojne, ki so posledice državnega udara ali ljudske vstaje, trajajo zelo kratek čas. Udar ali vstaja sta po njegovem mnenju kratkotrajnega značaja – ali uspeta ali ne. Prav tako trajajo kratek čas vojne zaradi obrobne upora. Dolgotrajne vojne pa se pojavljajo na območjih, kjer se sprte strani borijo za zemljo ali naravna bogastva. To je posebej značilno za državljske vojne, v katerih lahko uporniki s prodajo naravnih bogastev ali kakšnega drugega blaga financirajo svoj upor.

Graf 3.2: Verjetnost nastanka državljanske vojne v roku petih let (spremenljivki sta populacijski odstotek največje etnične skupine v državi in BDP na prebivalca leta 1985)

Vir: Fearon in Laitin 2003: 83.

Fearon in Laitin sta sicer raziskala več spremenljivk, ki lahko vplivajo na nastanek državljanskih vojn:

- a) *dohodek na prebivalca*: pri vzrokih za nastanek državljanske vojne je zelo pomemben. Za 1.000 ameriških dolarjev manjši BDP na prebivalca pomeni v povprečju 41 % večjo možnost nastanka državljanske vojne. Če imajo vse ostale spremenljivke sredinsko vrednost, imajo države, ki so znotraj 10 % najrevnejših, 18 % verjetnost, da bo v desetih letih v njih izbruhnila državljanska vojna, države v sredini lestvice po dohodku 11 % in države znotraj 10 % najbogatejših le 1 %;

- b) *etnična in verska raznolikost*: po mnenju raziskovalcev sami nimata vpliva na nastanek državljskih vojn, razen v kombinaciji z ostalimi spremenljivkami;
- c) *demokracija in civilne svoboščine*: socialne in politične krivice naj bi bile nižje v demokracijah, vendar če upoštevamo višino dohodka, ni v demokratičnih sistemih nič manjša verjetnost nastanka državljske vojne kot v ostalih političnih sistemih. Opaziti pa je statistično odstopanje, če primerjamo avtokracije ali nedemokratske sisteme, kjer je država prešibka, da bi uveljavila vse pravice avtokracije. Za slednje je kar 68 % večja verjetnost, da bo izbruhnila državljska vojna, kot pa za popolne avtokratske sisteme;
- d) *jezikovna in religiozna diskriminacija*: nimata neposredne povezave s povečanjem verjetnosti za nastanek državljske vojne;
- e) *nova država in politična nestabilnost*: raziskava je pokazala, da je za novonastalo državo v prvih dveh letih 5,25-krat večja verjetnost, da bo v njej izbruhnila državljska vojna, kot za ostale države. Ob sredinskih vrednostih ostalih spremenljivk to pomeni 11 % tveganje za nastanek vojne v prvih dveh letih. Prav tako je 65 % večja verjetnost za nastanek državljske vojne, če je v državi prišlo do politične nestabilnosti v preteklih treh letih;
- f) *gorat ali nepovezan teritorij*: za državo, ki je gorata na polovici teritorija (in statistično spada med 90 % najbolj goratih držav), velja 13,2 % nevarnost nastanka državljske vojne v naslednjih desetih letih. Nasprotno, za državo, ki spada med 10 % najmanj goratih, velja 6,5 % verjetnost nastanka državljske vojne. Nepovezan (otoški) teritorij nima vpliva na verjetnost nastanka državljske vojne;
- g) *prebivalstvo*: za državo, ki je po velikosti prebivalstva med 10 % najmanjših držav, je značilna 6,4 % verjetnost nastanka državljske vojne, za državo med 10 % največjih držav po prebivalstvu pa 16,4 % nevarnost. Torej, večja kot je država po številu prebivalstva, večja je nevarnost nastanka državljske vojne (ne glede na etnično ali versko raznolikost prebivalstva);
- h) *nafta, islam, mlada struktura prebivalstva*: za državo, ki dobi vsaj eno tretjino dohodkov od izvoza nafte, velja 2-krat večja verjetnost državljske vojne. Pri tem islam in velikost mladega prebivalstva nimata statističnega vpliva;
- i) *zunanj vplivi*: raziskovalca statistično nista mogla ugotoviti prekomernih vplivov ene državljske vojne na drugo, saj je kar 44 % seštetih let državljskih vojn tovrstnih.

Fearon in Laitin menita, da je večja verjetnost za nastanek državljanske vojne v tistih državah, kjer je šibek državni sistem, revščina, velika populacija in politična nestabilnost in ne etnična in religiozna raznolikost, gospodarska neenakost, pomanjkanje demokracije in civilnih svoboščin ter državno diskriminiranje verskih ali jezikovnih manjšin (Fearon in Laitin 2003).

Paul Collier in Anke Hoeffler (2004)⁷ sta raziskala ekonomske vzroke državljanskih vojn. Pri raziskavi sta ugotovila, da so državljanske vojne najpogosteje tam, kjer obstaja priložnost za upor, pri čemer niso potrebne krivice, ki bi upor vzpodbudile. Eden od faktorjev, ki omogoča upor, je vir financiranja le-tega. Raziskovalca sta ugotovila, da je večje tveganje za upor in posledično državljansko vojno v državah, ki veliko izvažajo neobdelana naravna bogastva (kjer izvoz znaša 33 % BDP-ja, je nevarnost za nastanek državljanske vojne 22 %). Raziskovalca si to razlagata s tem, da dohodki iz izkoriščanja teh bogastev omogočajo upor in ga morda naredijo celo privlačnega. Kot drugo interpretacijo pa ponujata, da je zaradi odvisnosti od izvoza surovin država zelo ranljiva. Kot naslednji vir financiranja in tako možnost državljanske vojne omenjata donacije diaspore – posebej je ta vrsta financiranja prisotna pri obnovitvah konfliktov – in denarno podporo tujih sovražnih vlad. Poleg prihodkov na začetek upora vpliva tudi njegova cena. Več kot je moških vpisanih v srednje ali višje šole, višji kot je dohodek na prebivalca in gospodarska rast, manjši so razlogi za upor in manjša je verjetnost državljanske vojne. Posamezniki pričakujejo višje dohodke v civilnem življenju, kot pa da bi se pridružili upornikom. Če pa so dohodki nizki, je večja možnost za upor, saj je cena upora (financiraje upornikov) nizka. Znanstvenika pa nista našla povezave med nizkimi dohodki in občutenjem krivice, ki bi lahko povzročil upor. Tretja priložnost je vojaška prednost. Povečano tveganje izbruha državljanske vojne je v državah, kjer je prebivalstvo razpršeno in je veliko ozemlja goratega. Pri večini dejavnikov, za katere sta raziskovalca menila, da vzpodbujajo občutek krivice (neenakost, okrnjene politične pravice, etnična in verska diskriminacija), nista našla povezave z večjo verjetnostjo nastanka državljanske vojne. Le delno je statistika pokazala, da so heterogene družbe manj nagnjene k uporom, kot pa homogene, če pri tem ne pride do nadvlade ene skupine. Raziskovalca to razlaga s tem, da je v raznoliki družbi dražje vzpostaviti kohezijo, ki je potrebna za upor. Na koncu še ugotovita, da verjetnost za konflikt raste skupaj z velikostjo populacije. Kajti z njo rastejo tudi priložnosti za upor in občutek krivice. Krivice nastajajo s heterogenostjo, kar pa

⁷ V raziskavo sta vključila 79 večjih državljanskih vojn med letoma 1960 in 1999. Pri tem sta štela za državljansko vojno tiste vojne, ki so letno terjale 1000 žrtev (samo žrtve povezane z oboroženim bojem), žrtve v vladnih enotah ali enotah upornikov pa so morale znašati najmanj 5 % tega števila.

je, kot ugotovita raziskovalca, nelogično z prejšnjo ugotovitvijo, da so heterogene družbe bolj stabilne od homogenih. Daljši kot je čas od zadnjega konflikta, manjša je verjetnost za nastanek novega. Vendar je to umirjanje razmer veliko počasnejše, če je v tujini velika diaspora, ki lahko še naprej financira upor.

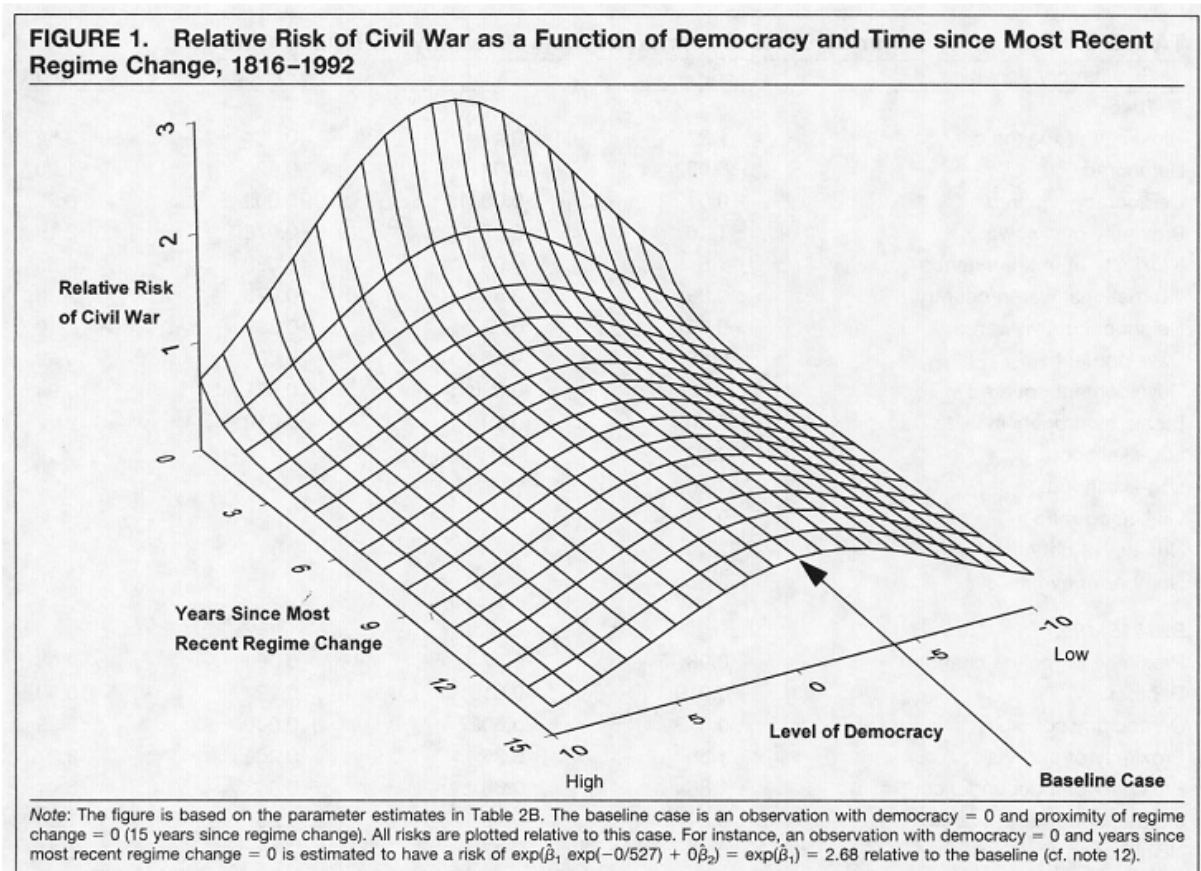
Na dolžino državljanske vojne vplivajo naslednje strukturne značilnosti: nizek dohodek na prebivalca, visoka neenakost in zmerna etnična delitev. Glavni spremenljivki, ki vplivata na skrajšanje državljanske vojne, pa sta padec cen surovin, ki jih izvažata država, na svetovnem trgu in zunanja vojaška intervencija. Notranji potek državljanske vojne ima malo vpliva na samo dolžino vojne. Manjše možnosti za končanje državljanskih vojn v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja Collier in ostali pripisujejo lažjemu dostopu upornikov na svetovne trge prodaje surovin in nakupa orožja. Pri tem razlikuje tri oblike upora: upor kot investicijo, pri čemer so stimulacija povojne pridobitve, upor kot posel, pri čemer uporniki pridobivajo med vojno, ter upor kot napako, pri čemer vojaški optimizem preprečuje uveljavitev pridobitništva (Collier et al. 2003).

Michael L. Ross (2004) je v analizi 14 raziskav o vplivu naravnih bogastev na začetek državljanske vojne, ki so nastale na prelomu tisočletja, ugotovil povezavo med naravnim bogastvom nafto in večjo verjetnostjo začetka konflikta, vendar pa le-ta konflikta ne podaljšuje. Obratno je pri dragih kamnih⁸, opiju, koki in marihuani – statistično nimajo vpliva na začetek konfliktov, vendar jih lahko podaljšajo, saj so lahko vir dohodka uporniških skupin. Poveze med poljedelskimi proizvodi in surovinami Ross ni zasledil.

Havard Hegre, Tanja Ellingsen, Scott Gates in Nils Petter Gleditsch (2001) so na primeru 152 držav v obdobju med letoma 1816 in 1992 raziskali povezavo med demokracijo, političnimi spremembami in državljansko vojno. Ugotovili so, da je razmerje med demokracijo in državljansko vojno v obliki U krivulje. Najmanjša verjetnost državljanske vojne je v najbolj demokratičnih in najbolj avtokratičnih režimih, med tem ko so režimi med tema dvema političnima sistemoma veliko bolj dovzetni za morebitno državljansko vojno. Prav tako so ugotovili, da je večja verjetnost državljanske vojne v obdobju po spremembi oblasti.

⁸ Indra de Soysa (2002) izmed vseh naravnih bogastev izpostavi nahajališča dragih kamnov. Ugotavlja, da imajo ta velik vpliv na začetek državljanskih vojn, saj jih je lahko zajeti in braniti, prodaja dragih kamnov pa prinaša velike zasluge.

Graf 3.3: Relativna nevarnost nastanka državljanske vojne kot funkcija stopnje demokracije in časa od zadnje spremembe vlade, 1816-1992

Vir: Hegre et al. 2001: 40.

Pri spremembah tipa oblasti raziskovalci na kratek rok niso zaznali posebnosti, na dolgi rok pa je pri državah, kjer se je politični sistem razvijal v smer med demokracijo in avtokracijo, zaznati nadaljne spremembe oblasti. Kajti demokracija in avtokracija sta najbolj stabilna tipa oblasti, pri čemer je demokracija nekoliko bolj stabilna⁹, zato je pričakovati, da se bodo s časoma vse države demokratizirale (*ibid.*).

Sabine C. Carey (2007) je na vzorcu 38 držav Podsaharske Afrike analizirala kako je izbor izvršne oblasti preko volitev vplival na začetek državljanskih vojn med letoma 1971 in 1995. Ugotovila je, da je veliko manjša verjetnost za izbruh vojne v državah, kjer izvršna oblast ni bila postavljena, temveč je bila izbrana na volitvah. Ne glede na to, ali so bile te večstrankarske ali pa je bilo moč voliti le eno stranko (da pa je statistično verjetnost izbruha

⁹ Kaplan-Meier ocenjuje, da je srednja življenjska doba demokracij 10 let, avtokracij 7,9 leta in »poldemocracij - semidemocracies« 5,8 leta. Pri tem je upošteval, da je avtokracija na indeksu demokracija-avtokracija med -6 in -10, demokracija med 6 in 10, poldemokracija pa med -5 in 5 (Hegre et al. 2001: 38).

državljanske vojne v obeh primerih enaka, pa Careyeva pripisuje majhnemu statističnemu vzorcu).

T. David Mason, Mehmet Gurses, Patrick Brandt in Jason Michael Quinn (2005) so analizirali kdaj in zakaj po eni državljanski vojni izbruhne še druga. Analizirali so 96 obdobij po koncu državljanske vojne med letom 1945 in 1999. Pri tem je v 49 primerih ponovno izbruhnila vojna. Ugotavljajo, da ne glede na to kdo je zmagovalec v državljanski vojni, uporniki ali vladna stran ali je prišlo do sporazuma, to nima vpliva na dolžino miru po vojni. Na dolžino obdobja miru pa pozitivno vpliva prisotnost mirovnih sil (80 % manjša verjetnost ponovnega izbruha vojne če so sile prisotne in 70 % manjša verjetnost če so bile prisotne v preteklosti). Prav tako ima vpliv dolžina vojne; daljša je bila vojna, manjša je verjetnost, da bi se ponovila (za vsako leto trajanja vojne, verjetnost naslednje vojne pade za 9 %). Prav obratno pa je pri številu žrtev v vojni; več kot je bilo mrtvih, večja je sovražnost in nezaupanje med sprtimi stranemi, ki lahko prej pripeljejo do nove državljanske vojne. Prav tako velja, da več kot je bilo državljanskih vojn v eni državi, večja je verjetnost, da bo izbruhnila še kakšna. Kot nekateri že omenjeni raziskovalci tudi ti kot pomembnega izpostavljajo politični sistem. Trdijo, da je za države z demokracijo in avtokracijo manj verjetno, da bo v njih ponovno izbruhnila državljanska vojna, obratno pa velja za države z anokracijo¹⁰ (ne glede na to, kdo je zmagal v prejšnji vojni). Pri tem dodajajo, da ima na dolžino obdobja brez vojne tudi velik vpliv velikost državne vojske – večja in močnejša kot je, manj je verjeten nastanek nove državljanske vojne. Pri analizi ekonomskih vplivov raziskovalci presenetljivo ugotovijo, da ti nimajo vpliva na nastanek nove državljanske vojne. To razlagajo z dejstvom, da so v analizo vključili le države, ki so že doživele državljansko vojno, za te pa je tako posledično značilna nizka gospodarska razvitost (ki je pripeljala do prve državljanske vojne in je tudi posledica le-te). K državam z večjo verjetnostjo izbruha nove državljanske vojne pa raziskovalci uvrščajo tudi države z veliko etnično raznolikostjo družbe.

Nicholas Sambanis (2004) je svojo statistično raziskavo o vzrokih za državljansko vojno primerjal še z 11 drugimi raziskavami. Skupaj so pokazale, da je eden najmočnejših razlogov za nastanek državljanske vojne nizek dohodek na prebivalca. Na drugi strani pa gospodarska rast nima statističnega vpliva (Sambanis to povezuje z različnimi definicijami, kdaj se državljanska vojna začne in kdaj konča ter da je po vojni vedno visoka rast, čeprav drugi kazalci še vedno kažejo visoko verjetnost novega konflikta). Politična nestabilnost kot

¹⁰ Anokracija (ang. Anocracy) je politični sistem med demokracijo in avtokracijo. Kaplan-Meier tovrsten politični sistem imenuje poldemokracija (glej opombo št. 9).

vzrok prikazujejo vse raziskave, razen dveh, šest raziskav pa kažejo tudi vpliv anokracij. Za države izvoznice nafte je neznailno, da bi bile bolj ogrožene, le štiri raziskave kažejo majhno povezanost med izvozom nafte in nevarnostjo začetka državljanske vojne. Prav tako ni značilne povezave pri etnični heterogenosti (pri tem Sambanis opozarja, da sicer ta statistično vpliva na razvoj napetosti in konfliktov, ki lahko povzročijo tudi državljansko vojno, da pa je izračun vpliva etnične heterogenosti zelo odvisen od načina nabora državljanskih vojn). Velikost populacije ima vpliv na nastanek državljanske vojne (razlog za visok koeficient povezanosti Sambanis vidi v definicijah državljanske vojne, ki zahtevajo visoko število žrtev, to pa lahko dosežejo le vojne v velikih populacijah), vpliv goratega terena pa je zaznati le v dveh raziskavah, sicer pa statistično ne vpliva na nastanek državljanskih vojn. Čeprav odstotek muslimanskega prebivalstva v družbi po mnenju Fearona in Laitina nima vpliva, Sambanis meni, da ima vpliv. Sicer ne, če so v vzorec vzete vse vojne med letoma 1945 in 1999, temveč le pri raziskavi vojn po letu 1960. Za dolžino miru pa Sambanis ugotavlja, da jo vsebuje le ena raziskava, sicer pa statistično nima povezavi z nastankom državljanskih vojn.

Marta Reynal-Querol (2002) napram teorijam, ki pri vzrokih za nastanek državljanske vojne na prvo mesto postavljajo ekonomske vzroke, v svoji raziskavi ugotavlja, da je pri nastanku etničnih državljanskih vojn vpliv polarizacije religije in raznolikega animizma največji. Prav tako tudi ugotavlja, da imajo na delitev družbe večji vpliv različne religije kot pa različne jezikovne skupine. Vpliv religije na nastanek konfliktov pa se najbolj zmanjša v primeru političnega sistema v obliki proporcionalne demokracije, kjer so pri vladanju soudeleženi vse skupine.

Vpliv etničnih skupin na potek državljanske vojne je raziskal tudi Stathis N. Kalyvas (2005). Pri tem je ugotovil, da je tudi v etničnih državljanskih vojnah in okupacijskih ter kolonizacijskih vojnah možno, da posamezniki zapustijo svoje etnične skupine. Pri tem ne gre za to, da bi etnično skupino želeli zamenjati z drugo, temveč prevzamejo druge vrednote, ki nato vplivajo na njihovo vedenje. Pri tem je na makro ravni pomembno, ali se vodja (predstavniki vlade, okupatorjev, kolonialistov, druge uporniške skupine) odloči populaciji (etnični) ponuditi izbiro. Na mikro ravni pa imata vpliv na prestop posameznikov iz svoje etnične skupine velikost vojaškega nadzora te vodje (kar pomeni varnost za te posameznike in večjo ugodje) in možnost maščevanja.

Idean Salehyan in Kristian Skrede Gleditsch (2006) opozarjata, da se raziskave, ki sem jih doslej predstavil, osredotočajo predvsem na notranje vzroke nastanka državljanskih vojn, med tem ko čezmejne vplive zanemarjajo. Pri tem izpostavljata dejstvo, da se državljanske vojne v veliki meri geografsko nahajajo v grozdih – velikokrat državljanske vojne izbruhnejo

tudi v sosednjih državah tiste države, kjer vojna že poteka. Poleg vzrokov za čezmejno širjenje vojn, kot so spori zaradi meje, prekomejno združevanje etničnih skupin, ki se želijo odcepiti, širjenje pozitivnega odnosa do upora proti oblasti, zmanjšanje naložb v regiji in posledičnih slabših gospodarskih razmer, širjenje bolezni zaradi padca zdravstvenih standardov, Salehyan in Gleditsch med vzroke prištevata prekomejno gibanje prebivalstva in beguncev. Na begunce raziskovalca ne gledata kot na posledico vojne, temveč kot na vzrok za nastanek nove. Čeprav, kot poudarjata, velika večina beguncev ni nikoli vključena v spopade, njihovo prehajanje mej pospešuje tihotapljenje orožja ter prehajanje upornikov in uporniških ideologij. To poslabšuje gospodarske razmere in etnično sliko v prizadetih državah. V statistični raziskavi državljskih vojn od sredine prejšnjega stoletja naprej ugotavljata, da prisotnost beguncev v določeni državi iz njenih sosed, povečuje možnost začetka konflikta. Kristian Skrede Gleditsch (2007) dodatno ugotavlja, da k zmanjšanju verjetnosti izbruha državljske vojne doprinese tudi močna trgovska regionalna povezanost¹¹ in večje število držav v regiji z demokratično vladavino.

Pri raziskavi mednarodnih dimenzij državljskih vojn Lotta Harbom in Peter Wallensteen (2005) ugotavljata, da so v primeru kar tri četrtine državljskih vojn po hladni vojni uporniki ali vlada dobivali pomoč iz tujine, večinoma iz sosednjih držav. Predvsem gre za bolj prikrito pomoč v obliki finančne ali logistične podpore, ponekod pa so tuje države poslale tudi svoje vojake. Tovrstna pomoč ima velik vpliv, saj je v veliki večini zmagala tista stran, ki je dobivala to pomoč, razen če sta pomoč dobivali obe strani. Statistika pravi, da vlade, ki so ena od vojskujočih strani, dobivajo pomoč le od tujih vlad, med tem ko uporniki dobivajo pomoč tako od tujih vlad kot uporniških skupin.

Isabelle Duyvesteyn (2004) na primeru dveh afriških državljskih vojn, Somalije in Liberije, trdi, da je vojni bolj primerno opisati kot del političnega procesa, kot pa del etničnega konflikta ali konflikta zaradi naravnih bogastev. Vojna je bila v tema primeroma še vedno politični instrument, ne toliko kot nadaljevanje politik, temveč kot izdelovanje politike in njenega vsiljevanja. Frakcije so ustvarile politično opozicijo, napadle prestolnico, odstavile predsednika s silo, nato pa sta vojni dobili nov element – kdo bo nasledil odstavljenega predsednika. Kot osnovo pri zahtevi po oblasti so vodje frakcij uporabljali etnično in klansko etiketiranje. Vendar je to imelo omejitve, saj ni omogočalo vsesplošne zahteve po oblasti. Tovrstno delovanje nekaterih vodij je privabilo še ostale k tovrstnem etiketiranju po načelu etnične pripadnosti. Posledično so se skupine drobile in znotraj sebe krepile.

¹¹ Močna trgovska regionalna povezanost tudi pripomore k skrajšanju državljskih vojn, saj gospodarske priložnosti silijo k normalizaciji razmer (Krustev 2006).

Pri analizi obeh državljanskih vojn v Liberiji bom tako preveril v tem poglavju omenjene možne vzroke za nastanek vojne: etnično razdrobljenost prebivalstva, višino dohodkov prebivalstva (revščino), stopnjo demokracije in z njo povezano stabilnost političnega sistema, vojaške dejavnike, velikost prebivalstva, izvoz naravnih bogastev, vire financiranja upora, ceno upora za posameznika, čezmejen vpliv druge državljanske vojne in ali je bila državljanska vojna del političnega procesa.

*I bent down,
stooping.
Stepped aside.
Crawled
like a crab.
Snailed
into a shell.
I hid, a leech
under a green leaf.
I quit talking
quit breathing
quit laughing.
I waited
for the storm to pass.*

The Storm, Patricia Jabbeh Wasley

4. ZGODOVINSKI RAZVOJ LIBERIJE IN DRŽAVLJANSKI VOJNI

4.1 ANALIZA PROSTORA

4.1.1 Lega, meje, naravne značilnosti

Republika Liberija leži v Zahodni Afriki na 6° 30' severne širine in 9° 30' zahodne dolžine. Njena površina je 96.320 km² in meji na Gvinejo na severu (564 kilometrov meje), Slonokoščeno obalo na vzhodu (716 km) in Sierro Leone na severozahodu (306 km)¹². Na jugozahodu ima 579 km obale Atlantskega oceana. Ta je večinoma nizka in težko dostopna zaradi mangrove, peščenih sipin in močnih valov. Ponekod do obale segajo skrajni jugozahodni odrastki Zgornjegvinejskega pragu (na rtih Palmas in Mesurado). Za obalo je 10 do 30 kilometrov široka obalna ravnina, ki v notranjosti prehaja v gričevje, nad ravnino pa se v več izrazitih stopnjah dviga obsežno uravnjeno površje (200-400 metrov nadmorske višine) v starih kristalnih kamninah s številnimi osamelci. Na skrajnem severozahodu sega Liberija še v Gvinejsko višavje z najvišjima vrhoma Nimba (1752 m) na tromeji z Gvinejo in Slonokoščeno obalo ter Wologizi (1380 m).

Podnebje je ekvatorialno z zelo veliko padavinami (na severozahodu z več kot 4000 milimetri, na jugovzhodu z okoli 2500 milimetri), celoletnimi enakomerno visokimi temperaturami in visoko relativno vlažnostjo. V Monroviji je srednja mesečna temperatura julija 24,4 °C in marca 27 °C. Iz notranjosti proti morju teče šest večjih rek: Mano, Lofa, Saint Paul, Saint John, Cestoto in Cavalla. Zaradi strmega padca niso primerne za plovbo. Tla so v notranjosti lateritna, na naplavinah ob obali in rekah pa temna ilovnata in izprana peščena.

¹² Glej Prilogi B in C.

Naravno rastje je v večjem delu države tropski deževni gozd, le ob obali na peščenih naplavinah je ponekod visokotravnata savana. Obsežne gozdove so izkrčili za obdelovalne površine, ponekod pa sedaj raste sekundarni gozd in grmičevje. Ob obali rastejo obsežne mangrove (povzeto po Natek 1999: 431–2 in CIA – The World Factbook 2006).

4.1.2 Prebivalstvo

Liberija ima 3.482.211 prebivalcev (ocena za julij 2005). Starostna struktura prebivalstva je izredno mlada. Do 14 let je starega 43,6 % prebivalstva, med 15 in 64 let 52,8 % ter 65 let ali več le 3,7 % prebivalstva. Starostna mediana¹³ prebivalstva je 18,06 let. Za leto 2005 je ocenjeno, da je bilo v Liberiji 44,22 rojstev na 1000 prebivalcev, kar jo uvršča na 10. mesto med vsemi svetovnimi državami¹⁴, in rast prebivalstva 2,64 %. Ženske v povprečju rodijo 6,09 otroka. Med prvih deset držav pa jo uvršča tudi število mrtvih otrok preden dopolnijo eno let. To je 128,87 mrtvih na 1000 rojstev, kar kaže na še vedno slabo zdravstveno oskrbo v državi. Pričakovana življenska doba prav tako močno odstopa od svetovnega povprečja in je ocenjena na 38,89 let¹⁵ (CIA – The World Factbook 2006).

Po podatkih liberijskega Ministrstva za razvoj in gospodarstvo se je prebivalstvo leta 1974 delilo na 16 etničnih skupin in na priseljence (iz ZDA, Karibov in ostale Afrike). Pri tem je največja etnična skupina zajemala 20 % liberijskega prebivalstva.

Tabela 4.1: Etnične skupine in njihov delež v vsem prebivalstvu Liberije leta 1974 po podatkih liberijskega Ministrstva za razvoj in gospodarstvo (Ministry of Planning and Economic Affairs)

Etnična skupina	Delež (v %)
Kpelle	20,0
Bassa	16,0
Gio	8,0
Kru	8,0
Grebo	8,0
Mano	7,0
Lorma	5,0
Krahn	5,0
Gola	5,0
Kissi	4,0
Mandingo	3,0

¹³ Starostna mediana je vrednost, od katere je polovica prebivalstva starejšega in polovica mlajšega.

¹⁴ Več rojstev na 1000 prebivalcev imajo le še Niger, Mali, Uganda, Afganistan Čad, Sierra Leone, Burkina Faso, Angola in Somalija (CIA – The World Factbook 2006).

¹⁵ Krajšo pričakovano življensko dobo ima le še prebivalstvo Swazilanda, Bocvane, Lesota in Angole (*ibid.*).

Vai	3,0
Gbandi	3,0
Belle	0,5
Dey	0,5
Mende	0,5
Potomci osvobojenih sužnjev iz ZDA	2,0
Raznoliki priseljenci s Karibov	0,5
Priseljeni Afričani	1,0
Vso prebivalstvo	100

Vir: prirejeno po Kieh 2004.

4.1.3 Državna ureditev

Uradno ime države je Republika Liberija, prestolnica je Monrovia¹⁶. Po ustavi sprejeti 6. januarja 1986 je Liberija predsedniška republika. Predsednik republike, ki je hrati tudi predsednik vlade, je izvoljen na splošnih volitvah za obdobje šestih let. Liberija ima dvodomni parlament. Senat (ang. Senate) ima 30 članov¹⁷, ki so izvoljeni za dobo devetih let, Predstavniški dom (ang. House of Representatives) pa 64, ki imajo šestletni mandat. Volilno pravico imajo vsi državljani Liberije, ki dopolnijo 18 let (*ibid.*).

4.1.4 Gospodarstvo

Gospodarstvo je po dveh državljskih vojnah in slabem vladnem vodenju večinoma uničeno, predvsem to velja za infrastrukturo v Monrovii in njeni okolici. Mednarodne sankcije, ki so prepovedovale izvoz liberijskih diamantov in lesa, so razvoj dodatno ovirale. Gospodarstveniki so zapustili državo in s sabo vzeli ves kapital in znanje, le redki pa so se vrnili. Liberija je bogata z vodnim potencialom, minerali, gozdom, klimatske razmere pa omogočajo intenzivno kmetijstvo¹⁸. Liberija je doslej razvijala le primarno dejavnost in tako največ izvažala neobdelan les in kavčuk. Industrija je razvita zelo slabo¹⁹. Obnova gospodarstva in njegov razvoj bo v večini slonel na mednarodni pomoči. Bruto domači proizvod za leto 2005 je ocenjen na 2,593 milijarde ameriških dolarjev, analitiki pa predvidevajo 8 % realno letno rast. Leta 2002 je 76,9 % BDP-ja odpadlo na kmetijstvo, le 5,4 % na industrijo in 17,7 % na storitveno dejavnost. V podobnih deležih po sektorjih so bili Liberijci tudi zaposleni. Leta 2003 je bila brezposelnost 85 %, 80 % prebivalcev pa je živelo

¹⁶ Mesto je bilo poimenovano po 5. ameriškem predsedniku Jamesu Monrou (1817–1825) (Pudgar 2003a).

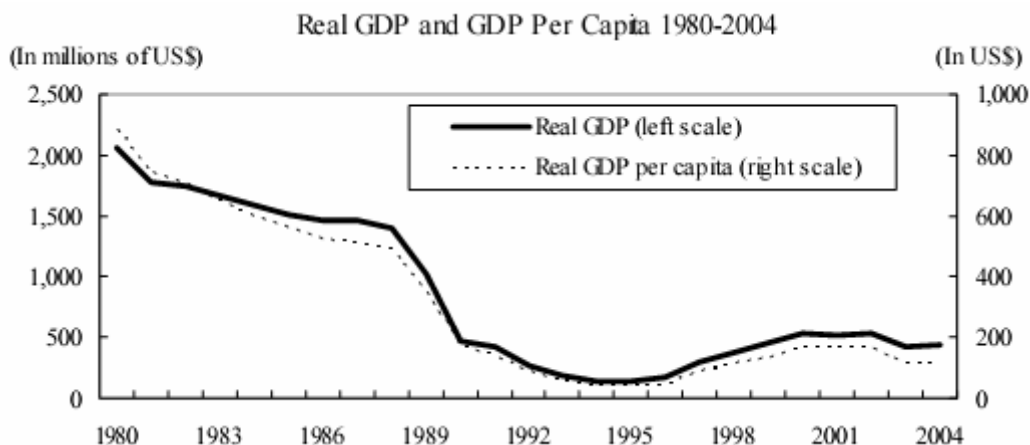
¹⁷ Po ustavi iz leta 1986 je imel Senat 26 sedežev, kar pa so nato spremenili na volitvah 11. oktobra 2005 (CIA – The World Factbook – Liberia 2006).

¹⁸ Kmetijske panoge: pridelava kavčuka, kave, kakaoa, riža, tapioca, palminega olja, sladkornega trsta, banan; ovčereja, kozjereja; gozdarstvo (CIA – The World Factbook 2006).

¹⁹ Gospodarstvo: predelava kavčuka, palminega olja in lesa, izkupavanje diamantov (*ibid.*).

pod pragom revščine. Državna valuta je Liberijski dolar (LRD), leta 2003 so imeli 15 % inflacijo (ocena), zunanji dolg (ocena za leto 2005) pa znaša 3,2 milijarde ameriških dolarjev (*ibid.*).

Graf 4.1: BDP Liberije in BDP na prebivalca med letoma 1980 in 2004

Vir: International Monetary Fund 2005: 3.

4.2 ZGODOVINA LIBERIJE

4.2.1 Kolonizacija

Zgodovina Liberije se ne začne tam, kjer danes leži ta država, ampak v ZDA z ustanovitvijo Ameriške kolonizacijske družbe (ACS – American Colonization Society). Z družbo, ki jo je leta 1816 ustanovil Robert Finley, so želeli zadovoljiti dva povsem nasprotna pola v ameriški družbi. Prve, ki so zagovarjali, da je potrebno osvoboditi vse afriške sužnje in jim, če to želijo, omogočiti pot nazaj v Afriko. Ter drugo skupino, v kateri so bili večinoma lastniki sužnjev, ki so se bali osvoboditve sužnjev, zato so zahtevali, da jih izženejo iz ZDA (Waite 1997a).

Zaradi naraščanja števila osvobojenih sužnjev, samo med letoma 1790 in 1800 se je število svobodnih Američanov afriškega rodu povečalo z okoli 59.467 na 108.378, in bojazni, da bi lahko ZDA doletela ena usoda kot Haiti leta 1791, ko so se uprli tamkajšnji sužnji, ACS ni izvajala le prostovoljne selitve, temveč so veliko osvobojenih sužnjev preprosto deportirali (Dakič 2003).

V statutu družbe ACS je bilo sicer zapisano, da se ne bo ukvarjala z suženjstvom, vendar je bilo pod njenim okriljem osvobojenih več tisoč sužnjev in poslanih v kolonijo Liberijo. Čeprav se je več kot deset tisoč afroameričanov med letoma 1820 in 1860

prostovoljno izselilo v Liberijo, je ostala velika večina nasprotovala izselitvi in želela pravice, priložnost in varnost katerih so bili deležni beli prebivalci ZDA (Eslinger 2005).

Prve naselitve so se začele leta 1820. Bile so zelo neuspešne, saj je med naseljenci, ki so gradili naselbine na večinoma močvirnatem območju, visok davek terjala rumena mrzlica. ACS je moral projekt kolonizacije reševati pred propadom in je začel od domačinov kupovati boljšo zemljo, pri čemer je večkrat uporabil tudi silo (Library of Congress, The 1998).

Do leta 1840 je postala kolonija Liberija veliko finančno breme za ACS. Začeli pa so se tudi pritiski Velike Britanije, ki je zahtevala ureditev statusa kolonija Liberije, saj ta ni bila ne samostojna, ne kolonija samostojne države. Liberija je bila kolonija zasebne organizacije ACS, zato je Britanija sprožila spor glede pobiranja davkov na tem območju. Ker ZDA niso želele prevzeti suverenosti nad Liberijo, je ACS predlagal osamosvojitvev. Tako je Liberija leta 1847 postala prva neodvisna država v Afriki (GlobalSecurity 2005a).

Z leti se je ustvarila družba sestavljena iz treh slojev: naseljenci evropsko-afriškega rodu, osvobojeni sužnji in domačini. Ta močna razslojenost je imela močan vpliv na zgodovino Liberije (Waite 1997a).

4.2.2 Od samostojnosti do 1. svetovne vojne

Prvi Liberijski predsednik je bil trgovec Joseph Jenkins Roberts (nezakonski sin tretjega ameriškega predsednika Thomasa Jeffersona), ki je leta 1829 prišel iz Petersburga, Virginije. Pred tem je opravljal funkcijo guvernerja kolonije. On in njegovi nasledniki so se zavzemali za priznanje Liberije (ZDA so Liberijo priznale šele leta 1862, saj so se ameriški politiki bali, kakšen bo odziv južnih zveznih držav na črnega ambasadorja v Washingtonu), razširili so jo s priključitvijo ene od sosednjih kolonij ter so gradili družbo, ki bi bila čim bolj podobna ameriški²⁰ (GlobalSecurity 2005a).

Bolj kot napredek, pa so bile čedalje bolj očitne ovire, ki so izvirale iz načina nastanka države. To so bili ozemeljski spori z Veliko Britanijo in Francijo, visoka zadolževanje v tujini ter predvsem spopadi med etničnimi skupinami. Prevladujoči sloj v Liberiji so bili priseljeni osvobojeni sužnji in njihovi potomci, ki so imeli v rokah vse veje oblasti, otroci so se šolali v ZDA, živeli so v blagostanju, ki ga drugod ne bi nikoli dosegli. V ta privilegirani sloj pa niso bili vključeni domačini. Vzeta jim je bila zemlja, močno so bili obdavčeni in vladajoči sloj je

²⁰ Govorili so angleščino, oblačili se na ameriški način, kopirali so ameriško gradnjo, za denarno enoto so imeli dolarje in cente, zelo podobni sta si tudi zastavi (glej prilogo A); liberijska ima sicer le 11 namesto 13 rdečebelih črt in eno belo peterokrako zvezdo na modri podlagi namesto 50-ih ameriških.

povsem nadziral njihovo trgovanje. Prišlo je do prvih spopadov med oblastjo in etničnimi skupinami Kru, Gola ter Grebo, v katerih je zmagovala oblast (Waite 1997b).

Gospodarsko je bila država močno odvisna od ZDA in evropskih držav. Leta 1900 so ZDA celo zaprosili za priključitev, ki pa ni bila odobrena. Gospodarski razvoj je temeljil na naložbah tujih gospodarskih družb, ki so v Liberiji izkoriščala bogate naravne vire: železovo rudo, zlato, diamante in gozdove tropskih dreves. Ker so družbe iz države izvažale neobdelane surovine, to ni omogočalo intenzivnejše industrializacije države. Tista industrija, ki je zaposlovala malo domače delovne sile, pa je bila skoncentrirana ob obali (Dakič 2003).

4.2.3 1. in 2. svetovna vojna

Med prvo svetovno vojno je padla Liberija v hudo finančno krizo. Trgovinska menjava z največjimi partnericami je padla na eno četrtno predvojne, tako da je zmanjkovalo denarja v državni upravi. Po vojni se je stanje izboljšalo. Ameriško podjetje je ustanovilo plantažo kavčuka na 400.000 hektarjih, kjer je zaposlitev dobilo 25.000 ljudi²¹. Podjetje je bilo tudi porok velikemu posojilu, ki ga je dobila Liberija. Liberija ga zaradi svetovne gospodarske krize, ki je prizadela tudi njo, ni bila sposobna odplačevati (GlobalSecurity 2005a).

Svetovna gospodarska kriza pa je bila tudi eden od razlogov za notranji spor v državi. Etnična plemena so bila nezadovoljna zaradi govoric o vladni nesposobnosti, padca ugleda predsednika zaradi umazane predvolilne kampanje leta 1931 in zakona, ki je ukinjal suženjstvo v plemenih. Po pogovorih v Monroviji je vlada prišla do zaključka, da je potrebno razloge za upor iskati drugje: v sporih o mejah med posameznimi plemeni, spopadih za oblast v plemenih in napačnem interpretiranju zakona o suženjstvu, po katerem so vladne sile zapustile nekatera območja. Ob pomanjkanju nadzora so se nato etnične skupine uprle in nehale plačevati davke. Začela so ovirati tudi druga drugo in si nalagati velika mitnine za prečkanje ozemelj. Šele po nekaj spopadih so vladne sile ponovno prevzele nadzor nad vsem ozemljem (Waite 1997c).

V drugi svetovni vojni je Liberija, ki je bila sicer nevtralna, leta 1942 stopila na zavezniško stran. Leta 1943 jo je nato obiskal tudi ameriški predsednik Franklin D. Roosevelt. Strateško pomembna je postala zaradi pridelave kavčuka kot strateške vojne surovine ter

²¹ Na plantaži Firestone Tire and Rubber Company se je izvajali prisilno delo. Suženjstvo in prisilno delo je preiskovala tudi komisija Lige narodov, ki obtožb na osnovi mednarodnega prava ni mogla potrditi, potrdila pa je, da so od prisilnega dela imeli koristi visoki vladni uslužbenci. Trgovanjem s človeškim blagom je bil eden od dohodkov politične elite, tiste elite, v kateri so bili, zanimivo, potomci osvobojenih sužnjev (GlobalSecurity 2005a).

možnosti vzpostavitve vojaških oporišč za boj proti centralnim silam v Afriki. ZDA so s Floride preko Brazilije in Liberije oskrbovale britanske enote na severnoafriškem bojevališču, ta logistični kanal pa se je ohranil vse do zloma Nemčije, saj so nemške podmornice na severnem Atlantiku med zavezniškimi konvoji pobirale visok krvni davek. Navzočnost zavezniških sil je pustila svoj vpliv na liberijski razvoj, saj je prišlo zaradi zavezniških potreb do razvoja infrastrukture, obenem pa je možnost zaposlitve sprožila val migracije iz notranjosti države na hitro razvijajoča se obalna področja (Dakič 2003).

4.2.4 Po vojnama

Po vojni je Liberija pod vodstvom predsednika Williama Vacanarata Shadracha Tubmana doživela razvet. Tubman je privabil tuje vlagatelje, razvil industrijo, ženskam podelil vse pravice, vzpodbudil je voditelje vseh etničnih skupin, da sodelujejo v vladi, zgradil je javne šole, povečal dohodke države, uredil je javne službe in vojsko. Od domorodcev je zahteval, da imajo humane in razumne običaje, vzpodbujal pa je tudi imigracijo temnopoltih Američanov ali prebivalcev britanskih Zahodnoafriških kolonij. Zaradi velike gospodarske rasti je bila Liberija leta 1951 prvič brez primanjkljaja²², odplačala pa je tudi vse dolgove za tisto leto (Waite 1997d).

Po smrti Tubmana, je predsedniško mesto prevzel William R. Tolbert. Nadaljeval je delo predhodnika in tudi njegov način vladanja, kjer je bila vsa oblast skoncentrirana v rokah nekaj močnejših družin praviloma iz vrst potomcev priseljenih američanov afriškega rodu. Vendar se je tudi on navzven zavzemal za enakopravnost med priseljenci in staroselskimi prebivalci (Dakič 2003).

4.2.5 Državni udar

Leta nestabilnosti so nastopila leta 1980. Opozicijske stranke so javno pozvale k odstavitvi predsednika Tolbeta. Slednji je dal vse ujeti in zapreti. 12. aprila 1980 so sile narednika Samuela K. Doa izvedle krvavi državni udar. Predsednika Tolberta in še 13 drugih

²² Liberija je bila v petdesetih letih najbolj gospodarsko razvijajoča se država. Med letom 1954 in 1960 je bil indeks gospodarske rasti kar 175. Tako je Liberija zaostajala le za Japonsko (indeks 180). V enakem obdobju pa je imela najvišji indeks rasti BDP-ja na prebivalca (170). V petdesetih letih je bila letna gospodarska rast okoli 12 %, v šestdesetih je padla pod dvomestno število, leta 1971 je bila še 5,5 %. Nato sledi hiter padec. Leta 1975 je bila rast negativna (-3,7 %), in ta se vleče še čez osemdeseta leta (leta 1985 je bila -4,5 %). Po tem letu je bila nato rast pozitivnih 0,7 %. Tako velik padec gospodarstva pripisujejo predvsem pomanjkanju vizije in odsotnosti strategije za nadzor nad gospodarsko rastjo. Liberijsko gospodarstvo je slonelo le na maloštevilčnimi izvoznimi artikli (večinoma so bile to razne surovine, brez dodane vrednosti) in se ni bilo sposobno odzvati na padec cen teh artiklov na svetovnih trgih. Zelo visoko gospodarsko rast pa so poganjale tudi tuje investicije. Čeprav je imela Liberija le 0,37 % afriškega prebivalstva, je bilo v to državo investirano 12 % vseh tujih investicij v Afriki (The Office for the Promotion of Good Governance 2004: 13).

visokih uradnikov, večinoma potomcev ameriških priseljencev, so javno usmrtili. Doe je s pomočjo Sveta narodne rešitve (People's Redemption Council – PRC) prevzel oblast, ukinil ustavo in prevzel vso zakonodajno ter izvršno oblast. Doe je postal prvi pripadnik staroselcev na oblasti in sicer iz etničnega plemena Krahn (GlobalSecurity 2005b).

Njegova desetletje trajajoča vladavina, ki je bila z največjim vplivom njegove etnične skupine prežeta s korupcijo in splošnim nasiljem ne samo proti etničnim in političnim nasprotnikom, temveč vsem drugače mislečim Liberijcem, je razmere v državi povsem ohromila in Liberijo konec 80-ih let pripeljala na rob kaosa. Med letom 1980 in 1984 je bilo prepovedano kakršnokoli politično organiziranje in delovanje izven obstoječe oblasti. Kljub temu je bil njegov režim zaradi ameriške politike v Afriki deležen podpore ZDA in njihovega predsednika Ronalda Reagana (1981–1989). V tem času je ameriška administracija odobrila Doeveemu režimu okoli 400 milijonov ameriških dolarjev gospodarske pomoči, njegovim oboroženim silam pa še dodatnih 50 milijonov. Po načrtih naj bi ZDA za pomoč prebivalstvu letno uvozile za okoli 15 milijonov ameriških dolarjev riža, vojska pa bi naj po drugi strani dobila za 6.000 pripadnikov 13 milijonov pomoči v okviru programa vojaške pomoči (MAP – Military Assistance Program). Razmerje med pomoči prebivalstvu in vojski so ZDA utemeljevale na tradicionalen način za čas hladne vojne; namreč da Doejev režim predstavlja »utrdbo pred širitvijo vpliva Sovjetske zveze in komunizma v Afriki«, dodatno pa oskrbuje »demokratske sile« v Angoli in Mozambiku (Dakič 2003).

Leta 1984 je Doe pod mednarodnim pritiskom ponovno dovolil stranke. Na volitvah 15. oktobra 1985 se je Doejeva Nacionalna demokratična stranka Liberije (National Democratic Party of Liberia – NDPL) oklicala za zmagovalko s 50,9 % glasov, ostale glasove so si porazdelile štiri opozicijske stranke. Toda volitve so spremljale obsežne poneverbe in goljufije.

12. novembra 1985 je nekdanji poveljnik Liberijske vojske general Thomas Quiwonkpa napadel Liberijo iz Sosednje Sierre Leone. Njegov napad je bil odbit, on pa ujet. Vojska Doa ga je usmrtila in njegovo truplo vlačila po Monroviji. Sledilo je maščevanje etničnima skupinama Gio in Mano, ki sta podprli državni udar. V nasilju je bilo ubitih med 500 in 1000 ljudi.

Na ustanovni seji Liberijske skupščine je stranka Doa NDPL zasedla 73 od 90 sedežev. Ker opozicija iz protesta ni zasedla svojih sedežev, so bile razpisane nadomestne volitve. Do konca leta 1986 v skupščini ni bilo več opozicije. Sprejeta je bila nova ustava in tako ustanovljena druga republika Liberija.

Obdobje po volitvah do leta 1989 je zaznamovalo intenzivno kršenje človekovih pravic, korupcija, napetosti med etničnimi skupinami ter splošen padec življenjskega standarda (GlobalSecurity 2005c).

4.3 PRVA DRŽAVLJANSKA VOJNA

4.3.1 Glavni razlogi za vojno

Martin Lowenkopf navaja, da so državljansko vojno povzročila etnična nasprotja med posameznimi skupinami v Liberiji. Najprej nasprotje med potomci osvobojenih ameriških sužnjev in staroselskimi plemeni, nato pa nasprotja med plemenom Krahn, iz katerega je bil predsednik Doe, in ostalimi plemeni. Podobno mnenje ima Stephen Ellis, ki meni, da je do vojne prišlo zaradi nasprotij med staroselskimi plemeni in potomci priseljenih ameriških sužnjev. Meni, da je spor povzročil monopolni nadzor nad vsemi vzvodi oblasti slednjih.

George Klay Kieh podaja širšo razlago, zakaj je prišlo do državljanske vojne. Ne meni, da jo je povzročilo le nasprotje med narodi, temveč da je vzrokov več: zgodovinski, politični, kulturni, ekonomski in socialni (Kieh 2004):

- a) *zgodovinski vzroki*: kot je iz pregleda zgodovine Liberije razvidno, je nastalo nasprotovanje med priseljenimi ameriški sužnji in staroselskimi plemeni zaradi ureditve, ki so jo vsilili priseljenci. Ti so želeli obdržati sistem, ki je bil prisoten na plantažah jugu ZDA, za razliko, da so bili sedaj oni gospodarji, staroselci pa služabniki. S pomočja ZDA so priseljenci uspeli zatreti vsak upor, razlog zanj pa je ostal;
- b) *politični vzroki*: čeprav je bila Liberija prva neodvisna država, je bila po nastanku in ureditvi podobna sosednjimi kolonialnimi državami. Oblast je bila represivna in izkoriščevalska, kršene so bile osnovne človekove pravice, pod oblastjo Doa so bili politični umori praktično instituzionalizirani, kot način utišanja političnih nasprotnikov, izvajali pa so tudi množične poboje. Čeprav je ustava predvidevala delitev oblasti na tri veje, v obdobju od Tubaman do Doa temu ni bilo tako. Predsedniki so oblast obdržali v svojih rokah; sami so izbirali poslance v parlament, člane kabineta so izbirali brez soglasja Senata in v političnih sodnih procesih od sodnikov zahtevali njim ustrezno sodbo. Prav tako so bile sporne same volitve predsednikov. Tako je na volitvah leta 1927 Charles D. B. King dobil več glasov, kot je bilo volilnih upravičencev. Prav tako pa je

pravna država veljala le za nižje sloje, vladajoči so zakonodajo nekaznovano kršili;

c) *kulturni vzroki:*

- etnije: prebivalstvo Liberije sestavlja 16 večjih etničnih skupin, priseljeni ameriški sužnji in ostali priseljenci. V osrednji Liberiji prebiva največja etnija Kpelle. Na severozahodu so plemena Belle, Gbandi, Kissi in Lorma, na jugovzhodu Grebo, Kru in Krahn, na zahodu pleme Vai, Bassas je v osrednjem delu države, Gio in Mano na severu, Mandingo pa na severu in zahodu. Že pred priseljevanjem ameriških sužnjev so se plemena spopadala med sabo zaradi zemlje, trgovine ali drugih razlogov. Po prihodu ameriških sužnjev pa se je dodatno začela delitev med svetlejšo temnopolto prebivalce in temne temnopolte. Prvi so bili na družbeni lestvici višje in zasedali boljše službe, druge pa so si podredili. Ta delitev je veljala tako med etničnimi skupina kot med priseljenci. Nadaljno so se tudi delili glede na kraj bivališča, na t.i. Monrovia Club, v katerem so bili prebivalci glavnega mesta, na prebivalce ob reki St. Paul in preostale. Prvi, ki so bili v večini priseljeni ameriški sužnji, so imeli v rokah vso oblast in to je povzročalo konflikte;
- religija: v Liberiji veruje v eno od tradicionalnih ver 42 % prebivalstva, 35 % je krščanov in 23 % muslimanov. Čeprav so želeli krščani Liberijo neuspešno spremeniti v krščansko državo, vera ni povzročila večjih konfliktov (Barrett v Kieh 2004);

d) *gospodarski vzroki:* liberijsko gospodarstvo je neindustrializirano in izvozno usmerjeno. Glavne surovine so kavčuk, železova ruda, les in minerali. Gospodarstvo so nadzirali vodilni politiki in ozek sloj privatnih lastnikov s pomočjo multinacionalk. Stavke delavcev, ki so izhajali iz nižjih slojev, so velikokrat zatrli s silo. Sloj intelligence se je delil na sodelujoče z vladajočim razredom in sodelujoče z delavci in kmeti. Ta dva sloja sta bila v konfliktu, saj je bilo v rokah vladajočega razreda, ki je predstavljal le 4 % prebivalstva leta 1970 oz. 6 % prebivalstva leta 1980, skoncentrirano kar 65 % oz. 70 % družbenega premoženja (MOJA v Kieh 2004);

e) *socialni vzroki:* šolstvo je razvito le v prestolnici Monroviji in v njeni okolici. 85 % prebivalstva je nepismenega in so tako dovzetni za spletke in manipulacije. Odstotek nepismenih kaže, da vladajoči razred ni vlagal v splošno blaginjo, kar je v nižjih slojih vzbudilo odpor. Leta 1989 je imelo le 33 % prebivalstva od 2,5

milijona dostop do zdravniške oskrbe, predvsem so bili dovzetni za bolezni ljudje na podeželju, kjer je bilo najmanj bolnišnic;

- f) *vojaški vzroki*: Liberijska vojska je bila ustanovljena leta 1904 kot del projekta povezovanja obale z notranjostjo države. Tradicionalno se je uporabljala za interese vladajočega razreda; varovala je trgovske poti, objekte in prisiljevala uporniške etnične skupine, da so plačevala davke in izvajala civilne projekte. Poveljujoči sloj vojske se je rekrutiral po poznanstvih in ne po sposobnosti posameznika, zato je bila vojska slabo vodena, ranljiva in lahko premagljiva (Kieh 2004).

4.3.2 Oborožene strani

V prvi državljanski vojni so sodelovale sile predsednika Doa in več milic, ki so jih večinoma ustanovili gospodarji vojne zaradi želje po grabljenju bogastva. Več kot so teritorija osvojili uporniki, hitreje so nastajale nove milice. Načrt gospodarjev vojne je bil enostaven; organizirati milico, pridobiti nekaj orožja, zajeti določen teritorij, na tem območju izkoriščati naravna bogastva in nato postati igralec na političnem prizorišču:

- a) *Narodna domoljubna fronta Liberije* (The National Patriotic Front of Liberia – NPFL): leta 1984 jo je ustanovil brigadni general Thomas Quiwonkpa, nekdanji poveljnik Oboroženih sil Liberije. Leta 1985 je general poiskusil izvesti državni udar, vendar ni uspel. Bil je zajet in umorjen. Ostanki milice so zbežali v Sierro Leone in Slonokoščeno obalo. Charles Taylor, nekdanji generalni direktor Generalne servisne agencije (General Services Agency) in namestnik ministra za trgovino, industrijo in promet je leta 1983 vzpostavil stik z ostanki milice v Slonokoščeni obali. S pomočjo denarja in z umori vodilnih je uspel priti na vrh NPFL-ja. Bojevnike je nato rekrutiral iz vrst plemen Gio in Mano, ki sta bili v sporu z plemenom Krahn, iz katerega je bil predsednik Doe. Taylor jim je obljubil maščevanje Dou, na tak način pa je na svojo stran dobil tudi potomce ameriških sužnjev. Dobil pa je tudi pomoč Libije, saj je uspel prepričati tamkajšnjega predsednika Moamerja Gadafija, da bo s tem pomagal uničiti oblast, ki sodeluje z ZDA. Poleg Libije, ki je prispevala denar in prostor za urjenje, so pomagale še Burkina Faso z orožjem in vojaki ter Slonokoščena obala z logistiko. Taktika milice je bila pomešati se med prebivalce in izvajati selektivne napade in le kratkotrajne spopade. Do

civilnega prebivalstva je bila milica nasilna – prebivalstvo je ropala, mučila, ubijala, posiljevala ženske ter uničevala javno in zasebno lastnino;

- Charles McArthur Ghankay Taylor je potomec ameriških priseljencev srednjega razreda, ki so živeli v predmestju Monrovia. Leta 1972 se je šel šolati v ZDA. Na Univerzi Bentley v Massachusettsu je študiral ekonomijo. Velikokrat se je udeleževal protestov proti vladi v Liberiji, ki jo je takrat vodil William Tolbert. Taylor je v tem času zagovarjal socializem, ki je že mejil na komunizem. Kljub njegovim protestom ga je Tolbertova vlada povabila, da si ogleda njeno delovanje. Taylor je prišel v Liberijo po že izvedenem državnem udaru Doe. Po nekaterih podatkih je tudi Taylor izvedel svoj lastni udar in prevzel vodenje Generalne javne agencije (General Services Agency), enega redkih uradov, ki je posloval z večjo vsoto denarja. Doe ga je sčasoma na to mesto tudi potrdil. V prihajajočih treh letih je po podatkih Doeve vlade Taylor preko pogodb z navideznimi podjetji v ZDA ukradel 922.000 ameriških dolarjev. Taylor krivdo zanika, pobegne v ZDA, svoj beg pa opisuje kot bežanje pred aretacijo, ki je del državnega udara. Sodnik v Bostonu meni, da je mednarodna tiralica za Taylorjem utemeljena in ga zapre v državni zapor Massachusettsa. Po 16 mesecih zapora Taylor en večer leta 1985 paznike prepriča, da ga spustijo v drugo krilo zapora kartat. Po uradnih podatkih od tam v družbi še treh zapornikov s pomočjo žage za kovino in z zvezanimi rjuhami pobegne. Tri ostale zapornike hitro ujamejo, za Taylorjem pa zgine vsaka sled. Domnevno se je skrival v Burkini Faso, Gani in Slonokoščeni obali, na koncu pa naj bi pristal v enem od puščavskih taborov libijskega predsednika Moamerja Gadafija, kjer se je pripravljal za državni udar (Taylor naj bi bil domnevno sprva tudi na plačilnem seznamu ameriških obveščevalnih agencij, saj naj bi jih obveščal o sestankih z Gadafijem). Srednje ime Ghankay si Taylor doda kasneje le zato, da je njegovo ime zvenelo bolj afriško in da je imel tako več podpore med plemeni (povzeto po Adebajo 2002: 46 in Masland 2000: 33).

b) *Neodvisna narodna domoljubna fronta Liberije* (The Independent National Patriotic Front of Liberia – INPFL): ta milica je bila ena od frakcij Taylorjeve NPFL. Julija leta 1990 jo je organiziral Prince Yeduo Johnson zaradi političnega nesoglasja s Taylorjem o prihodnosti Liberije (Johnson je spoznal,

da se želi Taylor s pomočjo vojne povzpeti na predsedniško mesto). Cilj fronte je bil odstaviti Doa in preprečiti Taylorju, da zasede položaj predsednika. Johnson je bil napram ostalih voditeljev manj željan vladanja in bogastva. Bojevnike so nabirali v različnih etničnih skupinah, orožje pa so bodisi ukradli NPFL-ju, Oboroženim silam Liberije ali pa so jim ga dale ZDA in mirovne sile ECOWAS-a. Taktika milice je bila podobna milici NPFL, le da je bila v boljšem razmerju s prebivalstvom. Izginila je leta 1993, ko so enote Economic Community Monitoring Group (ECOMOG) izgnale Johnsona v Nigerijo, bojevniki pa so se pridružili ostalim frakcijam;

- c) *Združeno osvobodilno gibanje za demokracijo v Liberiji* (The United Liberation Movement for Democracy in Liberia – ULIMO): ustanovljeno je bilo leta 1991 po umoru Doa, ustanovili pa so ga njegovi nekdanji politični sodelavci. Gibanje, ki ga je sestavljalo večinoma pleme Krahn, je vodil general Albert Karpeh, obrambni minister v času Doevega predsedovanja. V boju za prevlado v gibanju je bil Karpeh ubit, nadomestila pa sta ga Alhaji Kromah, nekdanji minister za informiranje, in Raleigh Seekie, nekdanji uradnik na finančnem ministrstvu. Boj za prevlado se je nadaljeval, zato je gibanje razpadlo na del, ki ga je vodil Alhaji Kromah (ULIMO-K, 6.800 bojevnikov) in del, pod vodstvo Roosevelta Johnsona (ULIMO-J, 3.800 bojevnikov), tudi nekdanji sodelavec Doa. Bojevnike so prvi nabirali v etnični skupini Mandingo, drugi pa v Krahn. Način boja obeh je podoben načinu boja NPFL-ja;
- d) *Liberijski mirovni svet* (The Liberian Peace Council – LPC): milico je ustanovil George Boley, nekdanji minister v času Doevega predsedovanja. V milico so vabili vojake iz Liberijske vojske in etnične skupine Krahn. Kot vodje ostalih milic, je tudi Boley želel z milico doseči politično moč in obogateti. Milica ni bila med močnejšimi (2.500 bojevnikov);
- e) *Obrambne sile Lofe* (The Lofa Defense Force – LDF): milico je leta 1991 ustanovil Francoise Massaquoi, nekdanji uradnik med predsedovanje Tolberta in Doa. Milice na bi bila ustanovljena za varovanje Lofe, največjega liberijskega okrožja, kjer živijo etnične skupine Belle, Gbandi, Kisi in Lorma, pred napadi drugih milic. Vendar jo je Massaquoi bolj uporabljal za lastne cilje. Ker je bila milica majhna, je bil njen vpliv na dogodke omejen (400 bojevnikov);

- f) *Narodna domoljubna fronta Liberijskega centralnega revolucionarnega sveta* (The National Patriotic Front of Liberia's Revolutionary Council – NPFL-CRC): milica je bila ustanovljena leta 1994 in je bila frakcija NDFL-ja. Ustanovlili so jo nekdanji Taylorjevi zaupniki: Samuel Dokie, J. Lavela Supuwood in Tom Woweiyou;
- g) *Liberijska vojska* (Armed Forces of Liberia – AFL): ob začetku vojne leta 1989 so bili vojaki slabo urjeni in vodeni. Vodilne položaje v vojski so zasedali nesposobni poveljniki, ob začetku vojne pa je državo zapustil tudi vrhovni poveljnik vojske general Henry Dubar. Vojska, ki je štela približno 7.000 vojakov, je bila tudi zelo nedisciplinirana, nadlegovala je civilno prebivalstvo, posebej tisto, za katerega je mislila, da sodeluje z uporniki. V vojsko je Doe rekrutiral tudi veliko kriminalcev, ki niso imeli opravljenega vojaškega urjenja. Slabo opremljena vojska, ki se ni znala odzvati na strategijo milic²³, pa tudi ni imela podpore med prebivalstvom (Kieh 2004).

Nobeden od vodij upornikov ni predstavil ideološke razlage, zakaj iti v vojno. Tudi niso imeli konkretnega načrta, kako bi spremenili družbo ter politično in gospodarsko strukturo države. Njihove razlage so bile nerazločne in so jih utemeljevali na osebnih izkušnjah. Taylor je želel odstaviti predsednika Doa, vendar je nato dolgo nasprotoval temeljnim načelom demokratičnih volitev. Skupine, ki so se borile proti Taylorju, so trdile, da se borijo za demokratične vrednote za vse Liberijce, a so imeli voditelje, ki so bili izvoljeni na demokratično sporen način. Podhranjeni in velikokrat neplačani bojavniki, veliko od njih je bilo z drogo zasvojenih otrok, so bili pogostokrat brez nadzora nadrejenih (Adebajo 2002: 47).

4.3.3 Potek državljanske vojne

24. decembra 1989 je skupina 168 mož Narodne domoljubne fronte Liberije vstopila v liberijsko okrožje Nimba z ozemlja Slonokoščene obale. Med domačini, ki so spadali v

²³ Jeffrey Herbst (2004) meni, da je AFL sprva uporabil prekomerno silo, ki je ni usmeril proti upornikom, temveč jo je usmeril proti civilnem prebivalstvu. S posledično rastjo uporniških skupin je čedalje bolj prihajala do izraza taktična nepodkovanost vojske za boj proti upornikom. Herbst ocenjuje, da je bila v Liberiji neuspešna tudi mobilizacija.

Tabela 4.2: Mobilizacija med krizo v Liberiji

Leto	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Vojakov/1.000 prebivalcev	2,6	2,5	2,8	2,7	3,5	2,9

Prirejeno po Herbst 2004.

etnični skupini Gio in Mano, so spodbudili upor in nabrali nove vojake za pohod na Monrovia. Ti so se jim pridružili, da bi se maščevali Dou za krvave pokole njihovih sorodnikov po neuspelem poskusu državnega udara. Taylorjeve sile so na koncu štejele okoli 12.500 mož. Med njimi je bilo veliko tudi plačancev iz Gambije in Sierre Leone. Liberijska vojska, ki je bila v večini sestavljena iz pripadnikov etnične skupine Krahn, upornikov ni uspela ustaviti²⁴ in ti so v šestih mesecih dosegli prestolnico. Sprti strani se nista le spopadali med sabo, temveč sta množično pobijali tudi civiliste druge etnične strani²⁵. Po nekaterih ocenah, naj bi bilo leta 1990 kar 90 % smrtnih žrtev civilistov²⁶. Enote NPFL-ja so ob podpori Liberijcev v boju proti osovraženemu režimu prevzele nadzor nad skoraj vso državo. Ne le da so se spopadi razvili v splošno državljansko vojno, temveč je tudi povsem razpadel državni sistem. Preden so uspeli zasesti Monrovia, je iz NPFL-ja izstopila Neodvisna narodna domoljubna fronta Liberije. Slednji so pod poveljstvom Johnsona septembra 1990 ujeli diktatorja Doe in ga usmrtili²⁷ (Adebajo 2002: 46). Do avgusta 1990 je vojna terjala 5.000 življenj, 500.000 beguncev je zapustilo Liberijo, notranje razseljenih je bilo milijon ljudi, kar skupaj zneslo kar 60 % prebivalstva Liberije, ki ga je takrat bilo 2,5 milijonov (Chesterman 2001: 135).

Na izbruh vojne se je odzvala Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav ECOWAS²⁸, ki je 25. avgusta 1990 poslala v Liberijo, predvsem v prestolnico Monrovia, 3.000 pripadnikov mirovnih enot iz Nigerije (ta je skozi večino misije prispevala 80 % vojakov in pokrila 90 % stroškov operacije), Gambije, Gane, Gvineje in Sierre Leone. Med tem ko sta Doe²⁹ in Prince Johnson pozdravila prihod ECOMOG-a (Economic Community

²⁴ AFL in njeni vojaki so imeli območje za sovražni teritorij. Zapirali so mlade pripadnike plemena Gio, po uvedbi policijske ure, ko je več tisoč ljudi pobegnilo v Gvinejo in Sierre Leone, pa je AFL plenil po praznih vaseh. Vojska je bila brez podpore med lokalnim prebivalstvom, veliko vojakov pa je tudi dezertiralo (Ellis v Herbst 2004: 362).

²⁵ Čeprav so prebivalci podpirali NPFL, je ta nad civilnim prebivalstvom zagrešil vrsto zločinov - ogromno je bilo posilstev, pretepanj, mučenj in ubojev (Kieh 2005). NPFL je v spopadih uporabljal tudi otroke (stare tudi komaj šest let) – kot vojake ali pa so jih uporabljali za čiščenje minskih polj kot žive detektorje min (AFELL 1998).

²⁶ AFELL 1998.

²⁷ Grozovito mučenje in zelo krvavo smrt Doeja so posneli in se je ohranila na video posnetku (Yorke 2001: 88).

²⁸ Economic Community of West African States je leta 1975 ustanovilo 16 držav: Benin, Burkina, Zelenortske otoki, Slonokoščena obala, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja Bissau, Liberija, Mali, Niger, Nigerija, Senegal, Sierra Leone, Togo in Mavretanija. Slednja je iz organizacije izstopila leta 2002. Cilj organizacije je pospešiti ekonomsko povezovanje na vseh področjih, še posebej pri gospodarstvu, transportu, telekomunikacijah, energiji, kmetijstvu, pri izkoriščanju naravnih bogastev, trgovini, denarnem in finančnem vprašanju, socialnih ter kulturnih zadevah (ECOWAS 2005).

²⁹ Zaradi za ECOMOG sramotnega ujetja Doeja in njegove usmrtitve so se med Nigerijo in Gano pojavila trenja. Ganskega poveljnika enot ECOMOG-a je namreč zamenjal nigerijski poveljnik, pri tem pa se z Gano ni nihče posvetoval. Slednja je vložila oster protest in postavila vrsto pogojev pri uporabi njenih enot v Liberiji (Adebajo 2002: 52).

Monitoring Group)³⁰, je NPFL v njem videl oviro pri nadaljnem vojaškem osvajanju ozemlja, zato so mirovne sile začeli napadati. ECOMOG je spremenil delovanje iz mirovne operacije, kot je imel mandat, v operacijo vsiljevanja miru (bil je tudi prva oborožena stran, ki je uporabila letalska bombardiranja). Enote Taylorja so ustavili in prisilili v podpis premirja novembra 1990 v Maliju. ECOMOG je ustanovil prehodno vlado narodne enotnosti, ki jo je vodil Amos Sawyer, kar je poglobilo razkol med anglofonskimi in frankofonskimi članicami ECOWAS-a, saj slednje k imenovanju vlade niso dale soglasja (Adebajo 2002: 52–53). V dokaj mirnem dvoletnem obdobju je Taylor na novo opremil svoje enote in jih okrepil, na 90 % ozemlja Liberije, ki ga je nadziral, pa je ponovno vzpostavil gospodarske in trgovinske dejavnosti ter v na novo ustanovljeni prestolnici Gbarngi postavil svojo vlado. Nekdanji podporniki Doa so v tujini ustanovili ULIMO in iz Sierre Leone začnejo vpadati v Liberijo. Sčasoma zasedejo 20 % ozemlja. Na začetku oktobra 1992 je Taylor prekršil prekinitev ognja in napade prestolnico³¹. Presenečeni ECOMOG zapustijo vojaki Senegala, namesto njih pa pridejo dodatni vojaki iz Nigerije. ECOMOG je štel 16.000 vojakov, od tega jih je bilo 12.000 nigerijskih. ECOMOG je na napad odgovoril in Taylorju do začetka leta 1993 prizadel hude izgube (Taylor je nadziral le še 50 % ozemlja) (Duyvesteyn 2000: 94–5).

Julija 1993 so podpisali nov mirovni sporazum in silam ECOMOG-a se je pridružilo še 368 neoboroženih opazovalcev OZN-a (UN Observer Mission in Liberia – UNOMIL³²) in 1.500 mirovnikov Organizacije afriške enotnosti (OAE)³³ (vojake sta prispevali Tanzanija in

³⁰ Leta 1986 je po ratifikaciji v vseh članicah ECOWAS-a stopil v veljavo varnostni pakt, ki je temeljil na medsebojnem nenapadanju ter vladanju demokracije in prava. Dodatno so članice skupnosti sprejele še dva dopolnilna protokola, ki sta uveljavljala medsebojno spoštovanje in nevmešavanje v notranje zadeve posamezne države članice, oblikovan pa je bil tudi regionalni mehanizem za medsebojno pomoč pri obrambnih vprašanjih. Drugi protokol je tudi predvideval poseg organizacije v notranjdržavni konflikt (vendar le ob povabilu prizadete države), če bi organizacija zaznala grožnjo miru na celotnem območju. To je bila pravna osnova za oblikovanje multilateralnih sil za ohranjanje in vsiljevanje miru, ki so bile podrejene posebnemu organu ECOMOG-u (Prebilič 2005: 151).

³¹ Varnostni svet OZN-a zaradi kršitve premirja novembra 1992 sprejme resolucijo, ki prepoveduje uvoz orožja v Liberijo – SC Res 788 (1992). Po izjavi januarja 1991, pet mesecev po začetku misije ECOMOG-a, je to prvi dokument, ki ga je sprejel Varnostni svet in v veliki meri posega za nazaj. Pri uvedbi embarga se je VS OZN-a skliceval na VII. poglavje Ustanovne listine OZN-a, v resoluciji pa ni posebej poudarjeno širjenje konflikta iz Liberije v sosednje države. Pravna osnova posredovanja ECOMOG-a je nejasna; bila je več kot mirovna misija, pri tem pa ni bil deležen podpore vseh vojskujočih se frakcij (Chesterman 2001).

³² Resolucija VS OZN-a – SC Res 866 (1993).

³³ Organizacijo afriške enotnosti je 25. maja 1963 ustanovilo 32 samostojnih afriških držav. Cilji organizacije so bili promocija enotnosti in solidarnosti afriških držav, koordiniranje naporov za doseganje boljšega življenjskega standarda, obramba neodvisnosti in samostojnosti ter teritorialne integritete, odstranitev vseh oblik kolonializma, promocija mednarodnega sodelovanja. OAE ne moremo šteti med regionalne obrambne ali varnostne organizacije, ker ni razpolagal z oboroženimi silami ali kakšno drugačno obliko mirovniških formacij, ki bi lahko zagotovile kolektivno obrambo ali varnost. Organizacija tudi ni imela posebnega organa za področje varnosti, temveč je v okviru Generalnega sekretariata delovala komisija za posredovanje, pomiritev in arbitražo. Ta je v primeru prošnje za razrešitev spora pripravila le protokol, ki je dobil veljavo šele, ko so ga potrdile vse članice organizacije, ni pa imela moči sodnega organa. Delovanje komisije je temeljilo na načelih ozemeljske nedotakljivosti in popolne državne avtonomije ter nevmešavanja v notranje zadeve posamezne države. Kot

Uganda). Po sporazumu so bile ustanovljene nove milice, ki so nadaljevale spopade, predvsem pa so bili tarče napadov pripadniki ECOMOG-a, UNOMIL-a in OAE-ja. Razpadla sta ULIMO in INPFL (Adebajo 2002: 56–57).

Po pogajanjih v Abudži v Nigeriji avgusta 1995 so podpisali nov sporazum o delitvi oblasti, s katerim so v vlado prišli tudi trije najvplivnejši gospodarji vojn. Po vnovičnih krvavih spopadih v Monrovii na začetku leta 1996³⁴, ko je v spopadih med na eni strani NPFL-jem in ULIMO-K-om ter ULIMO-J-em in LPC-jem na drugi v dveh mesecih življenje izgubilo 3.000 ljudi, so sporazum popravili. Avgusta 1996 so sprte strani podpisale mirovni sporazum Abudža II., ki je končal skoraj sedemletno prvo državljansko vojno (Adebajo 2002: 62). Med septembrom 1996 in avgustom 1997 je Državni svet vodila Ruth Sando Fahnbulleh Perry, ki je bila prva ženska na čelu države v sodobni afriški zgodovini.

4.3.4 Vpliv ZDA na državljansko vojno

ZDA so bile edina neafriška država, ki bi lahko ponudila alternativo posredovanju ECOMOG-a. Vendar je državljanska vojna izbruhnila ob koncu hladne vojne, ko ZDA Afriki niso več posvečale velike pozornosti³⁵, bile pa so tudi zaposlene z Iraškim napadom na Kuvajt. Zaradi povezave med NPFL-jem in Libijo so v Liberijo v pomoč vladni strani poslale vojaške svetovalce, ki so jih kmalu umaknile zaradi političnih pritiskov kongresnikov v Washingtonu. Takratni predsednik George H. W. Bush je zaukazal, da se ZDA kljub pozivom Liberije in Evrope k vojaškemu posredovanju neposredno v konflikt ne bodo vmešavale, so pa nudile podporo ECOWAS-u in v Liberijo poslale za 500 milijonov dolarjev humanitarne pomoči (Adebajo 2002: 49).

4.3.5 Razlogi za neuspešnost mirovnih pogajanj

V obdobju med letoma 1990 in 1996 sprte strani niso uspele uresničiti nobenega od trinajstih³⁶ večjih mirovnih sporazumov. Razlogov za to je več, so tako notranje- kot zunanjepolitični. Doma so mir preprečevali gospodarji vojne, ki so krepili svoje milice in spodbujali etnično sovraštvo. Najmnočnejša vojskujoča se stran NPFL je nasprotovala delitvi oblasti. Gospodarji vojne si tudi niso zaupali, zato niso izpolnjevali obvez o razorožitvi, ker so

posrednik je komisija delovala v številnih sporih, vendar je v celoti OAE ostal zgolj nekakšen posvetovalni forum, saj tudi v primeru kršitve temeljnih določil lastne Ustanovne listine ni imel nikakršnega mehanizma za discipliniranje držav kršiteljic. Leta 2001 je OAE nadomestila Afriška unija (AU) (Prebilič 2005: 156–161).

³⁴ Povod za spopade je bil poskus aretacije Prince Johnsona, ki je bil obtožen umorov (GlobalSecurity 2005d).

³⁵ Tedanji ameriški predsednik George H. W. Bush je zagovarjal stališče, da je kriza v Liberiji »afriški problem«, ki zahteva »afriško rešitev« (Garret 1999).

³⁶ George Kieh (2004) navaja, da je bilo vseh propadlih mirovnih sporazumov 16.

se bali, da bi kakšna skupina orožje obdržala. Najpomembnejše za poveljnike pa je bilo, da so v tem obdobju lahko nenadzorovano izkoriščali naravna bogastva Liberije in z njihovo prodajo v tujino bogateli³⁷.

Na regionalni ravni ECOWAS zaradi svoje neenotnosti ni našel rešitve krize. Burkina Faso in Slonokoščena obala sta skozi vojno podpirala NPFL in obtoževala Nigerijo, da želi obvladovati Zahodno Afriko. Gvineja in Sierra Leone sta podpirali ULIMO, Nigerija pa je zagotavljala vojaško pomoč Liberijskim oboroženim silam in LPC-ju. Gana in Nigerija se nista strinjali niti pri osnovnih diplomatskih in vojaških vprašanjih. Med tem ko so sprte strani izkoristile neenotnost ECOWAS-a in regijsko delitev, ECOMOG ni bil sposoben ustaviti spopadov³⁸. Na globalni ravni so države večinoma ignorirale regionalne poskuse za končanje vojne. ZDA so kritizirale delovanje ECOMOG-a, češ da je v spopadu pristranski, in podpora Nigerije, kjer je leta 1993 po razveljavljenih volitvah prišla na oblast vojska. Podjetja iz Azije in Evrope so gospodarjem vojne plačevala za izvožena liberijska naravna bogastva in tako financirala nadaljevanje vojne. OZN je imel prisotnih skozi večino vojne le nekaj 100 neoboroženih vojaških opazovalcev, OAU pa je svoje vojake umaknil, ker mednarodna skupnost ni zagotovila obljubljenih logističnih podpore. Prihajalo je tudi do sporov med ECOMOG-om, UNOMIL-om in vojaki OAU-ja, ki so se medsebojno obtoževali, da ne opravljajo dogovorjenih nalog ter da želijo drug od drugemu prevzeti vodenje operacij.

Do leta 1997 je bilo večina teh dežav odpravljenih. Gospodarji vojne so začeli sodelovati z ECOMOG-om in razoroževati svoje vojake. Vodja NPFL-ja Taylor je bil končno prepričan, da lahko pride na oblast preko volitev, zaradi vse močnejših vojaških nasprotnikov pa je tudi začel izgubljati na bojišču. Na regionalni ravni je Nigerija sklenila mir s Taylorjem in ni več podpirala njegovih nasprotnikov, zaradi tega pa sta Burkina Faso in Slonokoščena obala prispevali svoje vojake v ECOMOG. Na globalni ravni sta ZDA in Evropska unija (EU) zagotovili potrebno logistično podporo vsem mirovnim enotam, kar je omogočilo

³⁷ Prodaja gospodarjev vojne v letu 1995: od 300 do 500 milijonov ameriških dolarjev diamantov, 53 milijonov dolarjev lesa in za 27 milijonov dolarjev kavčuka (Adebajo 2002: 47). Samo Charles Tylor naj bi med letoma 1992 in 1996 letno zaslužil 400 milijonov ameriških dolarjev (Alao 2001: 29).

³⁸ Glavne pomanjkljivosti ECOMOG-a: pretiran nadzor in neposredno vmešavanje nacionalnih vlad v vodenje operacij, težko premostljive jezikovne razlike med pripadniki misije, premajhna standardizacija vojaške opreme in streliva, popolnoma različni standardi usposabljanja in usposobljenosti oboroženih sil zahodnoafriškega območja, zelo slabe transportne in logistične kapacitete, nezmožnost organiziranja celotne logistične podpore svojih vojaških kontingentov v primeru delovanja izven matične države, neprimerna usposobljenost in pomanjkanje znanja pri reševanju humanitarnih težav, slaba komunikacija in koordinacija z nevladnimi in humanitarnimi organizacijami ter slabo sodelovanje z mediji (Prebilič 2005: 155).

razoroževanje vojskujočih se strani³⁹. Prvo liberijsko državljansko vojno so pripeljala h koncu naključja in osebna poznanstva med voditelji ECOWAS-a ter voditelji upornikov, ne pa strukturno načrtovana dejavnost (Adebajo 2002: 66).

4.3.6 Volitve

19. julija 1997 so bile izvedene predsedniške in parlamentarne volitve. Na njih je s 75,3 % zmagal Charles Taylor, druga je bila Ellen Johnson-Sirleaf z 9,5 %. Taylorjeva Narodna domoljubna stranka (National Patriotic Party - NPP) je dobila 21 od 26 sedežev Senatu in 49 od 64 sedežev v Predstavniskem domu. Volitev se je udeležilo 85 % odstotkov od 750.000 registriranih volivcev⁴⁰. Potek volitev je nadzorovalo 500 mednarodnih opazovalcev, ki so odkrili le nekaj manjših nepravilnosti. ECOWAS in OZN sta volitve razglasila za svobodne in poštene. Taylor je s tako veliko razliko zmagal predvsem zaradi dveh razlogov:

- Liberijci so videli v Taylorju poroka za mir in stabilnost ter so se bali nove vojne, če bi ta izgubil⁴¹. Taylor je med predvolilno kampanijo večkrat poudaril, da si ne predstavlja, da bi izgubil in da je vprašanje, kako bi sprejel poraz, neumestno;
- Taylor je imel ogromno prednost pred konkurenti, saj je nadzoroval največji delež ozemlja Liberije, s prodajo njenih naravnih bogastev pa je financiral zasebne radijske postaje in časopise ter med volivci delil darila (Adebajo 2002: 65).

Charles Taylor je 2. avgusta 1997 prisegel kot enaindvajseti liberijski predsednik. Prevezel je državni blagajno z 17.000 ameriškimi dolarji, z 200 milijoni ameriških dolarjev notranjega in 3 milijarde zunanjskega dolga (*ibid.*). Vojna je terjala do septembra 1995 150.000 življenj, do izvolitve Taylorja pa že 200.000⁴². V tujino je zbežalo 700.000 beguncev, notranje razseljenih je bilo 1,4 milijona ljudi⁴³, praktično ni bilo prebivalca Liberije, ki bi še živel na istem mestu kot pred vojno. Med mrtvimi je bilo 50.000 otrok, 300.000 otrok je bilo pregnanih z domov, med 30.000 in 50.000 jih je bilo zapuščenih ali so bili sirote, 15.000 jih je

³⁹ Do 9. februarja 1997 se je prostovoljno razorožilo 24.500 od 33.000 vojakov, kar je znašalo 74 % odstotkov. Od tega je bilo 4.306 otrok vojakov in 250 žensk. Predali so 9.570 kosov orožja in 1,2 milijona kosov streliva, ECOMOG pa je še sam zasegel skoraj tisoč kosov orožja in 122 tisoč kosov streliva (Adebajo 2002: 64).

⁴⁰ Volitev se ni udeležilo okoli 550.000 beguncev, ki so bili v sosednjih državah (*ibid.*).

⁴¹ Več tisoč upornikov se ni razorožilo in so bili pripravljani na morebitne nove spopade takoj po volitvah. Večina teh upornikov je bilo iz Taylorjeve NPFL (Kamara 2003).

⁴² Clodfelter 2002.

⁴³ Kamara 2003.

bilo odvisnih od drog in/ali prisiljenih nositi orožje. Globoka rana je bila zadana tudi ženski populaciji. Predvsem na ruralnih območjih je bilo ogromno posilstev. Med letoma 1990 in 1993 je bilo 80 % spolnih zlorab nad ženskami starimi med 10 in 36 let. Po letu 1993 in tja do leta 1995 pa je bila večina spolnih zločinov storjenih nad ženskami v starosti med letoma 40 in 65, saj so mlajše ženske zmogle pobegniti na varno, za sabo pa so pustile starejše, šibkejše. Predvsem slednji zločini so pustili dolgotrajne družbene travme, saj je v Afriki tradicija, da starejše ženske dojemajo mlade moške, otroke kot svoje otroke. In da žensko posili tako mlad moški, je kot da bi jo posilil lastni sin, to pa je za žrtev še dodatno sramota in neznosna bolečina⁴⁴.

Splošno stanje v državi je bilo zelo slabo: negotove varnostne razmere, korupcija v državnih uradih, na uradna mesta se je nastavljajo neprimerne ljudi, zelo nizki državni dohodki, zlom fiskalne politike, nevzdržni deficit, kopičenje zunanjega in notranjega dolga, zlom finančnega sistema, etnično rivalstvo in sovraštvo, vneto prizadevanje posameznikov za politično in gospodarsko moč, kršenje človekovih pravic, vključno pravice do življenja, množična revščina (leta 1998 je bilo 80 % prebivalstva pod mejo revščine, 85 % brezposelnost), slaba izobrazba prebivalstva (pismenost med moškimi je bila 35 %, med ženskami 22 %), nespoštovanje državnih zakonov, zlom kulture in vrednot, neenaka porazdelitev prihodkov, sodstvo ni bilo neodvisno, slaba zdravstvena oskrba (leta 1997 jih je od 1000 živorojenih otrok v prvem letu življenja umrlo 149, le 17,3 % prebivalstva v urbanih območjih je imelo dostop do zdravstvenih storitev, pričakovana življenjska doba za moške je bila 39 let, za ženske 45,8, le za 43,5 % populacije je bilo pričakovano, da bo dosegla 40 let), pojavi lakote, neenakost med spoloma in pomankanje družbene integracije (The Office for the Promotion of Good Governance 2004: 15–19).

4.3.7 Obdobje med vojnama

Po volitvah OZN ustanovi manjšo mirovno pisarno UNOL (UN Office in Liberia), ki je imela nalogo koordinirati programe povojne obnove različnih agencij OZN-a, podpirati demobilizacijo in reintegracijo vojakov ter pospeševati mednarodno pomoč pri obnovi Liberije. Vodjo pisarne Felixa Downes-Thomasa so liberijska civilna družba, opozicija, in deli mednarodne javnosti obtoževali, da preveč sodeluje s Taylorjem in da na področju razvoja človekovih pravic ne podpira prizadevanj OZN-a. OZN v posebnem poročilu leta 2001 prizna, da je bila pisarna slabo financirana, misija pa je tudi imela šibek mandat, brez

⁴⁴ AFELL 1998.

možnosti vsiljevanja političnih odločitev liberijska vladi. Taylor se je zavedal, da je pisarna OZN-a manjše zlo, kot pa dolgotrajna prisotnost enot ECOMOG-a. Odnosi med ECOMOG-om in liberijsko vlado so se kmalu poslabšali zaradi napetosti na mejah. ZDA in več drugih držav so Taylorja kritizirale zaradi vojaške pomoči uporniški Združeni revolucionarni fronti (RUF)⁴⁵ v Sierr Leone, ki se je spopadala z ECOMOG-om. Taylor pa je ECOMOG obtoževal, da podpira njegove nasprotnike v Sierr Leone in mu prepovedal uporabo liberijskih letališč za misije v Sierr Leone. Taylor je kasneje tudi kritiziral mednarodne sankcije proti vladajoči vojaški hunti v Sierr Leone, katere član je bil tudi RUF, javno pa je tudi nasprotoval nigerijski vojaški intervenciji, s katero bi na oblast v Sierr Leone postavili demokratično izvoljeno vlado. Do konca leta 1998 ECOMOG dokončno umakne vojake iz Liberije. Zaradi spopadov v Sierr Leone v Liberijo septembra 1997 pribeži 200.000 beguncev, okrepijo pa se tudi sami spopadi na meji z Gvinejo in Sierr Leone, zato Taylor na to območje pošlje dodatne enote (Adebajo 2002: 67–69).

Na političnem področju je Taylor sprva izvajal politiko narodne sprave. K vodenju države je vabil člane nasprotnih taborov, a je opozicijo kmalu povsem strl. Nekdanjega zaveznika in nato nasprotnika Samuela Dokia ter njegovo družino je dal ubiti, novinarje in humanitarne delavce, ki so kritizirali njegovo vladavino, je zaprl, ukinjal je medijske hiše, ki so o njem poročale kritično, večina političnih nasprotnikov⁴⁶ pobegne v tujino. Cilj Taylorja je bil jasen in povsem enak kot Doevo dobro desetletje pred tem; povsem onemogočiti opozicijo, kajti počasi so se približevale volitve načrtovane za leto 2003. Taylorju je uspelo tudi povsem po svojih željah obnoviti Liberijsko vojsko. Preko 2.600 vojakov je upokojil, na njihovo mesto pa imenoval nekdanje bojovnike iz vrst NPFL-ja⁴⁷. Ustvaril si je tudi Protiteroristično enoto, ki je delovala kot njegova zasebna vojska. Taylor je tako kot Doe ustvaril vojsko na principu etnične pripadnosti in kot orodje za boj proti politični opoziciji. S tem je spodbudil izključene etnične skupine, da za lastno obrambo organizirajo svoje milice. Taylor se je po izvolitvi še naprej obnašal kot gospodar vojne, nikakor pa ne kot državnik, živel pa je tudi v nenehnem strahu pred atentatom, zato je bil paranoično obseden z lastno

⁴⁵ Revolutionary United Front (RUF). Leta 1990 jo je ustanovil Charles Taylor, ki je sicer zanikal vpletanje v spopade, liberijske bojovnike, ki so sodelovali v bojih, pa je imenoval »mercenaries« (dobičkarji, ki so za bojevanje plačani z diamanti) (Sollenberg et al. 1999: 24).

⁴⁶ 12. novembra 1998 Taylor 32 posameznikov obtoži, da so poskušali izvesti državni prevrat, med drugim so bili na tem seznamu nekdanji gospodarji vojn in Ellen Johnson-Sirleaf. Vsem so sodili, nekaterim v odsotnosti, večino so spoznali za krive in jih zaprli (*ibid.*).

⁴⁷ Večina odpuščenih vojakov je bila iz etnične skupine Krahn. Zaradi bojazni vlade, da bi se ti lahko maščevali, je vojska napadla mestna območja, kjer so bili pripadniki te etnične skupine gosteje naseljeni. 300 ljudi je ubila, po večini otroke in ženske, več tisoč pripadnikov etnične skupine pa je pobegnilo v tujino (večinoma v Slonkoščeno obalo). Vojska je storila tudi več zločinov nad etnično skupino Mandingo, za katero je sumila, da sodeluje z Gvinejo, veliko njenih pripadnikov pa je tudi izgnala v omenjeno državo (Kamara 2003).

varnostjo. Prav zaradi pomanjkanja varnosti v državi, propada javne infrastrukture in odsotnosti vladavine prava so se tuji investitorji Liberije izogibali, prav tako darovalci niso bili radodarni ali pa so pomoč pogojevali. Tako je bilo na konferenci v Parizu aprila 1998 zbranih 200 milijonov ameriških dolarjev pomoči, vendar so nakazilo darovalke pogojevale z napredkom na področju varnosti in človekovih pravic, česar Taylor ni bil sposoben doseči (Adebajo 2002: 70–71).

4.4 DRUGA DRŽAVLJANSKA VOJNA

4.4.1 Oborožene strani

- a) *Liberijci združeni za spravo in demokracijo* (Liberians United for Reconciliation and Democracy – LURD): ustanovljena leta 1998 iz nekdanjih pripadnikov ULIMO-K in ULIMO-J, večinoma pripadnikov plemen Mandingo in Krahn, ki so pred etničnim nasiljem pobegnili v Gvinejo, dodatne vojake pa so iskali v begunskih taboriščih. V Gvineji so imeli zatočišče, ker je imel vodja nekdanjega ULIMO-K-ja Alhaji Kromah skozi prvo sedemletno državljansko vojno tesne stike z oblastjo v Gvineji;
- b) *Gibanje za demokracijo v Liberiji* (Movement for Democracy in Liberia – MODEL): organizirano aprila 2003 v Slonokoščeni obali tudi s pomočjo tamkajšnje vlade. Večinoma iz pripadnikov plemena Krahn (Kamara 2003).
- c) *Redne liberijske sile*: Liberijska vojska (Armed Forces of Liberia – AFL), Liberijska nacionalna policija (Liberian National Police – LNP), Protiteroristična enote (Antiterrorist Unit – ATU), Posebna varnostna služba (Special Security Service – SSS) (GlobalSecurity 2005e).

Uporniški skupini nimata jasnega političnega cilja. Enotnost med njima temelji na želji po odstavitvi Taylorja, želji po vladanju in izkoriščanju liberijskih naravnih bogastev. Vodstvene strukture se venomer spreminjajo, saj vseskozi poteka boj za oblast. Javno mnenje v Liberiji ni bilo naklonjeno ne eni ne drugi skupini. Na etnično skupino Mandingo (LURD) so gledali kot tujce, ki si ne zaslužijo vladati Liberiji, pri MODEL-u pa so imeli negativen odnos do etnične skupine Krahn zaradi krutega vladanja pod vodstvom Doa. Prav tako pa nista bili sposobni sodelovati sami uporniški skupini, saj so se njeni pripadniki v minuli vojni večkrat spopadli (Kamara 2003).

4.4.2 Potek državljanske vojne

Prvi spopadi so se začeli v okrožju Lofa, ki je bilo največje begunsko zatočišče v Liberiji. Aprila in Avgusta 1999 so pripadniki LURD-a iz Gvineje napadli vasi v tem okrožju. Taylor je na prve napade odgovoril maja istega leta. Z njegovo podporo so pripadniki RUF-a napadli več vasi v Gvineji, ubili več deset ljudi in povzročili precejšnjo gmotno škodo. Prav tako naj bi Taylor podprl tudi eno uporniško skupino v sami Gvineji, ki je napadala gvinejske vasi ob meji z Liberijo. Spor med Taylorjem in gvinejskim predsednikom Lansanom Contom sega v leto 1990, ko je pred mirovno misijo ECOMOG-a Conte grozil, da bo proti NPFL-ju posredoval unilateralno. Dodatno se spopadi zaostrijo med julijem in novembrom 2000, posledica je prvi veliki val beguncev. Gvineja sprejme močno odklonilno stališče do beguncev iz Liberije in Sierre Leone in spodžge ksenofobične napade na begunce iz teh dveh držav. Aprila 2001 se srditi spopadi med Liberijsko vojsko in LURD-om razširijo tudi v okrožje Nimba⁴⁸ in Taylor dodatno mobilizira 15.000 nekdanjih pripadnikov NPFL-ja. Spopadi na mejnih območjih ECOWAS-u prepreči načrt, da bi na mejo med Liberijo, Sierro Leone in Gvinejo namestil 1.700 vojakov. Taylor je po eni strani trdil, da prevzemajo nadzor v okrožju Lofa, vendar so uporniki med drugim v tej pokrajini uspeli ubiti enega izmed ministrov. Minister za obrambo Daniel Chea je razmere dodatno zaostрил z izjavo, da bo AFL preganjala upornike tudi preko meje v Gvinejo (Adebajo 2002: 69-70). Glavne žrtve spopadov ostajajo civilisti, med tem ko je žrtev med vojaki zelo malo. Usmrtitve, ugrabitve, prisilno delo, rekrutacije otrok in posilstva so izvajali na obeh straneh. Po poročanju organizacije Human Rights Watch je večje zločine storil celo AFL (Kamara 2003).

Poleg notranjih pritiskov je na liberijsko vlado vršila pritisk tudi mednarodna skupnost. Varnostni svet OZN-a je pod vodstvom ZDA in Velike Britanije marca 2001 sprejel resolucijo⁴⁹, ki je od Liberije zahtevala, da prekine uvoz diamantov iz Sierre Leone, preneha podpirati RUF in da od teh upornikov zahteva, da omogočijo misijo OZN-a v Sierri Leone (UNAMSIL) tudi na območju, ki ga nadzirajo uporniki. Posebna komisija Varnostnega sveta je namreč decembra 2000 poročala, da Liberija brez dvoma podpira RUF, da uri njegove pripadnike, nudi strokovno pomoč pri oblikovanju strategije in jih oborožuje. Čeprav je Taylor poskušal izpolniti zahteve, je bilo še vedno ugotovljeno sodelovanje med liberijsko vlado in RUF-om. Tako Varnostni svet OZN-a maja 2001 uvede prepoved izvoza t.i. krvavih diamantov iz Liberije, potovanja v tujino višjim liberijskim uradnikom in zaostri embargo na

⁴⁸ Spor se seveda razširi tudi na diplomatsko raven: marca 2001 je Taylor ambasadorja Gvineje in Sierre Leone obtožil, da njuni državi podpirata upornike v Liberiji, in ju izgnal (*ibid.*).

⁴⁹ Resolucija VS OZN-a – SC Res 1343 (2001).

področju prodaje vojaške opreme⁵⁰. OZN je izvajanje teh prepovedi pričakoval predvsem od članic ECOWAS-a, ki pa s politiko OZN-a v večini niso bile zadovoljne. Menile so, da je to politika palice brez korenčka, in OZN obtoževale, da je dvoličen; po eni strani hoče Taylorja kaznovati, ker podpira RUF, po drugi strani pa od njega zahteva, da prepriča RUF, da sprejme mirovni sporazum. Vendar so tudi sami voditelji članic ECOWAS-a delovali dvolično; čeprav so uradno priznavali, da je Taylor glavni krivec nestabilnosti v regiji, so sami pri sebi še vedno verjeli, da se lahko gospodar vojne prelevi v državnika. Nekateri voditelji pa so se zaradi lastnega načina vladanja tudi bali podobnih sankcij proti njim, kot jih je mednarodna skupnost vršila proti Taylorju (*ibid.*).

Edina sosednja država, ki je ohranila tesne stike s Taylorjem, je bila Slonokoščena obala. Njen predsednik Houphouët-Boigny je Taylorju med letoma 1989 in 1997 nudil pomoč pri uporih. Taylor je nato obdržal dobre odnose tudi z naslednjim predsednikom Konanom Bediem in generalom Robertom Gueiem, ki je z državnim prevratom prevzel oblast leta 1999. Slednji izgubi oblast na volitvah oktobra 2000, dobre povezave s Taylorjem pa mu omogočijo, da v Liberiji mobilizira zelo dobro izurjene plačance. Vzpon dveh uporniških skupin na zahodu Slonokoščene obale bi bil nemogoč brez podpore Liberije. 19. septembra 2002 se zgodi neuspešen državni udar, med njim Guei izgubi življenje, vendar uporniki obdržijo nadzor nad zahodnimi pokrajinami in podporo Taylorja. Prav na tem območju pa je s podporo Slonokoščene obale aprila 2003 nastala nova uporniška skupina MODEL, ki je začela zasedati ključne liberijske kraje ob meji s Slonokoščeno obalo. Spopadi na obeh straneh meje povzročijo nov val beguncev, ki iščejo zatočišče tako na eni kot drugi strani meje (*ibid.*).

8. februarja 2002 Taylor zaradi spopadov razglasi izredne razmere, ki so začasno ukinile nekatere državljanske pravice, kot je na primer pravica do javnega zborovanja. Avgusta v Monrovii pripravi nacionalno mirovno in spravno konferenco, katere se glavni opozicijski voditelji ne udeležijo. Kljub temu Taylor 14. septembra prekliče izredne razmere in umakne vojsko z ulic Monrovia, v protinapadu pa AFL osvoji večino državnega ozemlja. Pri tem so se pripadniki vojske znašali nad etnično skupino Mandingo in simpatizerji LURD-a. Visoki komisar za begunce pri OZN-u (UNHCR) je ocenil, da je bilo sredi leta 2002 približno 107.000 liberijskih beguncev v Gvineji, 71.000 v Slonokoščeni obali, 38.000 v Sierr Leone, 11.000 v Gani in 3.000 v drugih državah. Mednarodna kontaktna skupina za

⁵⁰ Prepoved prodaje orožja Liberiji je bila večkrat kršena. Med drugim se je v orožarsko afero zapletla tudi Jugoslavija preko podjetja Jugoimport, ki naj bi orožje prodajalo večim državam pod embragom OZN-a (Potočnik 2002).

Liberijo je pozvala obe strani k takojšnjimi in brezpogojnimi pogajanjem o prekinitvi ognja. Marca 2003 je po oceni razmer zaključila, da zaradi vojne v Liberiji niso mogoče svobodne in poštene volitve, ki so bile predvidene za to leto. Državljska vojna se razplamti in do konca maja 2003 uporniki dosežejo prestolnico, v kateri se razmere močno poslabšajo. Taylor ponovno razglasi izredne razmere, v Monrovia pa se zateče 12.000 beguncev, ki iščejo hrano in zatočišče. V mestu je visoka stopnja kriminala, predvsem ponoči so pogosti roparski napadi, ki jih policija ni sposobna preprečiti. Na začetku junija 2003 se uporniki spopadajo z vladnimi silami na večih lokacijah po državi, glavne prometnice so zaprte (GlobalSecurity 2005e).

4. junija 2003 je posebno sodišče OZN-a v Sierr Leone obtožilo⁵¹ Taylorja vojnih zločinov v Sierr Leone po 30. novembru 1996 in za njim izdalo mednarodno tiralico za aretacijo, zato Taylor zapusti pogovore z uporniki, ki so potekali v Gani. Do sredine junija 2003 je LURD nadzoroval 2/3 ozemlja Liberije. Taylorju postavijo ultimatum, da mora odstopiti ali pa napadejo prestolnico – od centra jih je ločilo le še 5 km. Francoske enote iz mesta evakuirajo okoli 500 državljanov evropskih držav in ZDA. 150.000 ljudi pobegne iz Monrovia. Taylor pozove mednarodno skupnost, da posreduje z mirovnimi enotami. ECOWAS pošlje pogajalce in 11. junija Taylor in uporniki sprejmejo premirje in začnejo pogajanja v Akosambi v Gani. Do takrat naj bi bilo po ocenah OZN-a zaradi konflikta razseljenih 200.000 ljudi, Visoki komisariat za begunce pri OZN-u pa je v Liberiji izgubil stik s 40.000 begunci iz Slonokoščene obale, 43.000 nekdanjimi liberijskimi begunci, ki so se vrnil iz tujine, in 50.000 begunci iz tretjih držav (*ibid.*).

14. junija 2003 se pred obalo Liberije zasidra ameriška bojna ladja s tri tisoč marinci in se pripravi na morebitno evakuacijo preostalih ameriških državljanov iz Monrovia. Prekinitev ognja je bila sklenjena 17. junija, sporazum pa je tudi predvideval prehodno vlado brez Taylorja, prihod mirovnih sil ECOWAS-a, demobilizacijo upornikov in obnovo varnostnih sil. Taylor je sicer sprva obljubil, da bo odstopil, če bo to prineslo v državo mir, vendar si je premislil in objavil, da želi končati svoj predsedniški mandat, ki bi mu naj potekel januarja 2004, prav tako pa si je zadržal možnost ponovne kandidature (Taylor je menil, da mora odstopiti le zato, ker sta proti njemu ZDA in Velika Britanija, ki imata velik vpliv v Gvineji, od koder izvira LURD). Uporniki so na to odgovorili z napadom na prestolnico 24. junija, ki povzroči nov val beguncev iz predmestja Monrovia v sam center mesta. Kljub

⁵¹ Varnostni svet OZN-a je Posebno sodišče za Sierra Leone ustanovil z resolucijo VS OZN-a – SC Res 1315 (2000), ki sta jo skupaj pripravila vlada Sierra Leone in OZN. Taylor je obtožen zločinov proti človeštvu, vojnih zločinov in kršenja mednarodnih humanitarnih zakonov. Obtožnica je sicer sestavljena iz 11 točk (Special Court for Sierra Leone 2006).

spopadom je Taylor pričakoval, da se bodo mirovna pogajanja v Akri nadaljevala, vendar so mediatorji ECOWAS-a nadaljna pogajanja pogojevali s prekinitvijo ognja, do česar ni prišlo. 30. junija je Varnostni svet OZN-a na prošnjo generalnega sekretarja Kofija Anana razpravljalo o morebitni napotitvi mednarodnih mirovnih sil v Liberijo pod okriljem VII. poglavja Ustanovne listine OZN-a. K mednarodnem posredovanju, predvsem ameriškem, so pozivali tudi mediatorji ECOWAS-a. Ameriška administracija je pod vodstvom Georga W. Busha in pod pritiskom mednarodne skupnosti ter zgodovinskih razlogov tehtala med različnimi možnostmi⁵². Bush je Taylorja nato le pozval, da odstopi. Po začetni zavrnitvi je Taylor 6. julija, ko je nadzoroval le del prestolnice, le sprejel ponudbo Nigerije, ki mu je obljubljala azil, vendar se je hotel sam odločiti, kdaj bo odstopil. ZDA ga še večkrat pozovejo k odstopu (GlobalSecurity 2005e in Pudgar 2003b).

V Monrovia 7. julija 2003 pripotuje ekipa ameriških strokovnjakov, ki bo odločila, ali v okviru mirovne misije namestiti ameriške sile, prispe pa tudi več ameriških vojakov, ki predvsem zavarujejo ameriško ambasado. Bush se še vedno ni odločil, da bi v Liberijo napotil večji kontingent in vsakršno vojaško posredovanje pogojuje z odstopom Taylorja. Nezainteresiranost za posredovanje je izrazil tudi načelnik ameriškega generalštaba general Richard Myers, ki je med zaslišanjem pred kongresnim odborom v Washingtonu dejal, da bi se ameriški vojaki v primeru intervencije znašli v nevarnem okolju. Po generalovih besedah bi bilo za Američane še posebno nevarno, če bi Taylor ostal na oblasti. Med tem so se spopadi za nadzor nad prestolnico med uporniškimi milicami in vladno vojsko nadaljevali. Med boji je bilo ubitih več sto civilistov, nekaj deset tisoč pa jih je zbežalo z domov. Mesto je bilo na robu humanitarne katastrofe, ker ni bilo pitne vode, elektrike, zdravil in ker je primanjkovalo zdravstvenega osebja. Prestolnici je grozil izbruh epidemije kolere in drugih nalezljivih bolezni. Vladne in uporniške sile so za spopade novačile otroke in ženske – v vojski ali milicah je bil že vsak deseti otrok (Pudgar 2003c). Prebivalci Monrovia so zatočišče iskali pri ameriški ambasadi. Prosili so, če bi lahko vstopili na njeno ozemlje, da bi bili varni pred spopadi. Ker se jih Američani niso usmilili, so pred ambasado privlekli trupla padlih v spopadih, da bi nazorno pokazali, kaj jih čaka, če jih Američani ne bodo zaščitili (Mihovilović 2003).

⁵² ZDA niso imele na voljo pomembnejših vojaških sil, saj so bile te ta čas zasedene s posredovanjem v Afganistanu in Iraku, obstajal pa je še tudi močan spomin na slabe izkušnje z vojaškim posredovanjem v Somaliji.

4.4.3 Pogajanja in konec vojne

Varnostni svet OZN-a je 1. avgusta 2003 sprejel resolucijo⁵³ o ustanovitvi mednarodnih mirovni sil ECOMIL (ECOWAS Mission in Liberia). Predlagale so jo ZDA in v njej tudi dosegle klavzulo o imuniteti ameriških državljanov pred Mednarodnim kazenskim sodišče (ICC), zato resolucija v Varnostnem svetu ni imela popolne podpore. ZDA so dosegle, da mirovne sile vodijo članice ECOWAS-a ob pomoči ZDA. Istega dne se v Liberiji končajo spopadi. Prvih 192 nigerijskih vojakov ECOWAS-a ob bučni podpori prebivalcev prispe v Monrovia 4. avgusta. Taylor je odstopil 11. avgusta in predal oblast podpredsedniku Mosesu Blahu. Na predaji oblasti so bili prisotni predsedniki Južnoafriške republike, Mozambika in Gane ter premier Toga – precej neprimerno, saj se je poslavljajl doma nezaželeni predsednik in človek obtožen vojnih zločinov. V Liberiji je do tega trenutka prispelo okoli 800 tujih mirovnikov, pomaga pa jim tudi 200 ameriških marincev (Pudgar 2003d). Spopadi med AFL-om, LURD-om in MODEL-om so terjali več kot 2.000 življenj, razselili so polovico liberijskega prebivalstva ter uničili večino državne infrastrukture. Brezposelnost je bila 85 %, skupni dolg Liberije pa je znašal 3 milijarde ameriških dolarjev (Dwan in Gustavsson 2004: 116). Amnesty International ocenjuje, je bilo v obeh državljanskih vojnah med 60 in 70 odstotki prebivalstva žrtev takšnega ali drugačnega spolnega nasilja (Amnesty International 2004).

18. avgusta 2003 je sprejet mirovni sporazum iz Akre, ki je omogočil prehodno vlado v obdobju med oktobrom 2003 in oktobrom 2005. Vlada s 15 ministrstvi je sestavljena iz vseh treh vojskujočih se strani, političnih strank in organizacij civilne družbe. Kot varovalni ukrep je mirovni sporazum določal, da se za mesto predsednika vlade in parlamenta ne morejo potegovati Blahova vlada in obe uporniški skupini, a po drugi strani morajo o imenovanjih na ta mesta doseči soglasje. Splošne volitve so bile napovedane za oktober 2005 in prisega nove vlade januarja 2006 (Kieh 2004). Sredi oktobra 2003 kot začasni predsednik vlade priseže Gyudea Bryant, ki je veljal za nepristranskega pogajalca na minulih mirovni pogajanjih (Pudgar 2003e).

Varnostni svet OZN-a 19. septembra 2003 na podlagi VII. poglavja Ustanovne listine OZN-a soglasno ustanovi⁵⁴ mirovno misijo UNMIL (United Nations Mission in Liberia). Glavne naloge misije so izvedba mirovnega sporazuma iz Akre, varovanje osebja OZN-a in civilnega prebivalstva, podpora humanitarnim projektom, sodelovanje pri strukturi reformi sistema nacionalne varnosti Liberije, urjenje policije in formiranje nove vojske. UNMIL

⁵³ Resolucija VS OZN – SC Res 1497 (2003).

⁵⁴ Resolucija VS OZN – SC Res 1509 (2003).

prevzame dolžnosti od ECOMIL-a 1. oktobra, v UNMIL pa prestopi tudi 3.500 pripadnikov ECOMIL-a. Misija je bila zastavljena kot več dimenzionalna. Vsebovala ni le vojaške komponente, temveč tudi vse civilne (politično, policijsko, pravosodno ...), ki so potrebne za ponovno vzpostavitev države. Zastavljeno je bilo, da bo misija štela 15.000 pripadnikov, ki bodo delovali po vsej državi. Ta številka je bila dosežena junija 2004. UNMIL je tesno sodeloval z ECOWAS-om in AU-jem ter tudi UNAMSIL-om in MINUCI-jem (United Nations Mission in Cote d'Ivoire) (United Nations Mission in Liberia – UNMIL 2006).

UNMIL je imel tudi mandat za izvedbo programa razorožitve, demobilizacije, rehabilitacije in reintegracije (Disarmament, Demobilization, Rehabilitation and Reintegration programme - DDRR) bojnikov. Začel se je 7. decembra 2003, vendar so ga 17. decembra začasno prekinili, saj je 12.000 bojnikov preplavilo⁵⁵ edini nastanitveni center in sprožilo nemire, ko so izvedeli, da nagrade za razorožitev ne bodo dobili takoj. Po odpravi pomanjkljivosti, predvsem so povečali centre in jih razporedili po celi državi, je program ponovno zaživel 15. aprila 2004. 31. oktobra se je program končal, 3. novembra pa je na svečanosti predalo svoje orožje zadnjih 48 poveljnikov treh vojskujočih se strani, ki so tudi podpisali deklaracijo o razpustitvi enot in poveljniških struktur. Razorožilo se je 101.495 bojnikov, od tega je bilo 22.370 žensk, 8.523 fantov in 2.440 deklet. Oddali so več kot 28 tisoč kosov orožja. Maja 2004 se je začelo urjenje novih policistov, skupaj naj bi jih izurili 3.500, januarja 2006 pa novih vojakov. Vojska naj bi skupaj štela 2.000 vojakov, njihovo urjenje pa financirajo ZDA (*ibid.*).

UNMIL je ob pomoči UNHCR-ja, Mednarodne organizacije za migracije in Svetovnega programa za hrano novembra 2004 začel z vračanjem notranje razseljenih prebivalcev na njihove domove. Do aprila 2006 se jih je vrnilo na domove preko 320.000, mednarodne organizacije pa so jim s hrano in drugimi potrebščina pomagale k samostojnemu življenju. Iz tujine pa se je med oktobrom 2004 in majem 2006 vrnilo 200.000 beguncev (*ibid.*)

4.4.4 Volitve in prisega

Ena od glavnih nalog UNMIL-a je bila izvedba volitev. Med aprilom in junijem 2005 so popisovalci registrirali 1.352.730 volivcev. Prvi krog volitev je bil izveden 11. oktobra 2005. 22 političnih strank, dve zvezi in koalicija so v Senat predlagale 205 kandidatov in v

⁵⁵ Poleg povsem napačne ocene, koliko bojnikov se želi razorožiti, je imel DDRR sprva tudi to pomankljivost, da se je program reintegracije osredotočal le na moške bojavnike, ne pa tudi na otroke in ženske, predvsem na tiste, katere so spolno izkoriščali (Dwan in Wiharta 2005: 153).

Predstavniški dom 513 kandidatov, med njimi so bili tudi nekdanji gospodarji vojne, domnevno pa se je v volitve vpletal tudi Taylor⁵⁶. Na predsedniških volitvah se je pomerilo kar 22 kandidatov. Skupaj je bilo izmed 762 kandidatov 110 žensk, kar predstavlja 14 %. Volilna udeležba je bila 74,9 %, kar je zneslo nekaj čez milijon volivcev. Uradni rezultati so bili objavljeni 26. oktobra. Na predsedniških volitvah noben izmed kandidatov ni dosegel 50 % glasov, zato je bil potreben drugi krog, v katerega sta se uvrstila George Manneh Weah⁵⁷ (28,3 %) in Ellen Johnson-Sirleaf (19,8 %). Mednarodni opazovalci so volitve ocenili za mirne, urejene, svobodne, transparentne in doboro organizirane. 8. novembra je potekal drugi krog predsedniški volitev, 23. novembra pa je bilo uradno objavljeno, da je zmagovalka Ellen Johnson-Sirleaf⁵⁸, ki je dobila 59,4 %. Kot prva izvoljena ženska voditeljica v Afriki je svečano prisegla 16. januarja 2006. Postala je 23. predsednica Liberije (*ibid.*).

Marca 2006 je Johnson-Sirleafova v Nigerijo poslala uradno prošnjo za izročitev Charlesa Taylorja. Po pogajanjih⁵⁹ se je Nigerija strinjala z izročitvijo. Taylor poskuša pobegniti, a ga je policija 29. marca aretirala v bližini nigerijsko-kamerunske meje. Prepeljejo ga v Monrovia, takoj za tem pa v Freetown v Sierra Leone. Ker je Posebno sodišče za Sierra Leone menilo, da bi sojenje v Freetownu pomenilo grožnjo stabilnosti v regiji, je Taylorja prepeljalo v Haag, kjer mu je 4. junija 2007 začelo soditi. Charles Taylor se je glede vseh točk obtožnice izrekel za nedolžnega.

⁵⁶ Poleg vpletanja v liberijske volitve, naj bi bil Taylor vpleten tudi v poskus atentata na njegovega starega sovražnika gvinejskega predsednika Lansana Conta in poskus državnega udara v Slonokoščeni obali (Economist 2005).

⁵⁷ Takrat 39-letni George Weah si je izjemno priljubljenost pridobil kot ambasador UNICEF-a in nogometaš. Leta 1995 je bil kot napadalec AC Milana izbran za najboljšega igralca sveta, kot prvi neevropejec je bil istega leta izbran za najboljšega nogometaša v Evropi (nagrada »Ballon d'or« - Zlata žoga), za povrh pa je bil tudi najboljši nogometaš v Afriki. Senco na njegovo kandidaturo so metale le obtožbe nasprotnikov, da nima več liberijskega državljanstva, ker je v času igranja za Pariški PSG prevzel francosko državljanstvo (Planinšič 2005).

⁵⁸ Takrat 66-letna Ellen Johnson-Sirleaf je diplomirala na Harvardu. Kot finančna strokovnjakinja je bila v službi na OZN-u in v Svetovni banki. V 80. letih je v času režima Doa preživela nekaj let v zaporu, leta 1997 pa je izgubila predsedniške volitve proti Taylorju. Weahu je ponudila sodelovanje v vladi, a ji je ta očital volilno prevalo in Liberiji je grozila nova politična kriza. Šele ko je izgubil vso podporo med prebivalci, je Weah priznal poraz (Pudgar 2005). V drugem krogu je Sirleafova zmagala predvsem zato, ker se je predstavila kot izobražena ženska, z izkušnjami, podporo pa je iskala med podjetniki, izobraženimi ljudmi in meščani. Torej med ljudmi, ki bodo nosilci obnove države. Po drugi strani je bil Weah slabo izobražen, politično neizkušen, podporo pa je iskal predvsem med mladimi Liberijci, večinoma slabo izobraženimi pripadniki nekdanjih milic (Mihovilović 2005).

⁵⁹ Tožilci Posebnega sodišča v Sierra Leone so, da bi prepričali Nigerijo, ZDA in mednarodno skupnost o razsežnosti zločinov Taylorja, objavili podatke, po katerih naj bi Taylor z diamanti trgoval s pripadniki Al-Kajde. Devet izmed njih naj bi bilo vpletenih v napade na ameriški ambasadi v Keniji in Tanzaniji. Prav tako naj bi trgoval s teroristi, ki so bili vpleteni v napade 11. septembra 2001 na Svetovni trgovinski center in Pentagon v New Yorku. Tožilci so domnevno trgovanje utemeljevali s tem, da je za teroriste najvarnejše, da sredstva prenesejo z diamanti, saj je diamantom slediti veliko težje, kot bančnim prenosom. Ameriška administracija je trditve tožilcev označila za neutemeljene (Ragavan in Barnes 2005).

*I know the feeling
after all the flame and the smoke, after a long rainy night,
at dawn, the burnt shells of snails, the charred corpses
of scorpions, the forest fire, now quenched.
Trust me – we will return home someday, trust me.*

I Am Acquainted with Waiting, Patricia Jabbeh Wasley.

5. SKLEP

Od aprilskega državnega udara leta 1980 do prisege predsednice Ellen Johnson-Sirleaf januarja 2006 je minilo 26 let nestabilnosti, vojn in nazadovanja. V teh letih se je dokaj razvita afriška država vrnila na prag kamene dobe. Kateri so torej vzroki za državljanski vojni in ali so ti vzroki primerljivi z vzroki, ki so povzročili državljanske vojne tudi drugod?

V uvodu sem zapisal hipotezi »glavni vzrok za liberijski državljanski vojni je koncentracija oblasti in bogastva v rokah ene etnične skupine ter ostro izključevanje ostalih« in »vzroki za liberijski državljanski vojni so primerljivi z vzroki za državljanske vojne v drugih državah.«

Predstavljene statistične raziskave v tretjem poglavju imajo različne poglede na etnično in versko raznolikost ter velikost populacije pri vzrokih za nastanek državljanskih vojn. Med tem ko verske raznolikosti prebivalstva raziskave ne izpostavljajo, tudi jaz nisem opazil, da bi te razlike vplivale na državljansko vojno v Liberiji, pa je drugače pri etnični delitvi. Nekatere raziskave ugotavljajo, da te razlike nimajo vpliva na državljansko vojno, druge ugotavljajo, da je večje verjetnost državljanske vojne v etnično heterogenih državah, tretje pa da je večja verjetnost v etnično homogenih. V primeru Liberije menim, da imajo etnične delitve velik vpliv pri nastanku državljanske vojne. Predvsem zaradi v zgodovini narejenih delitev med avtohtonim prebivalstvom in priseljenci, ki so pripeljale do državnega udara, krvave nadvlade ene etnične skupine, kar je povzročilo prvo državljansko vojno, nadvlada druge etnične skupine pa povzroči drugo državljansko vojno. Prav heterogenost populacije je pospešila ta proces, saj je po mojem mnenju bilo vodjem upora lažje in ceneje homogenizirati majhne etnične skupine, kar jim pri homogeni populaciji ne bi uspelo. Pri tem je v Liberiji zanimivo, da ni nujno, da je nekdo pripadnik neke etnične skupine, da lahko postane njen vodja. Ponuditi ji mora le koristi od upora; bogatenje ali maščevanje ali oblast (primer Taylorja).

Pri analizi ekonomskih vzrokov za nastanek državljskih vojn, sem ugotovil, da se skladajo z vzroki za državljsko vojno v Liberiji. Po podatkih liberijskega Ministrstva za razvoj in gospodarstvo se je prebivalstvo leta 1974 delilo na 16 etničnih skupin in na priseljence (iz ZDA, Karibov in ostale Afrike). Pri tem je največja etnična skupina zajemala 20 % liberijskega prebivalstva. Mednarodni denarni sklad (IMF) je za leto 1985 ocenil, da je bil v Liberiji BDP na prebivalca približno 550 ameriških dolarjev. Če vključimo ta dva podatka v graf⁶⁰ od Fearona in Laitina, je za Liberijo leta 1985 veljala več kot 14 % verjetnost, da se bo v njej v roku petih let zgodila državljska vojna, kar jo je uvrščalo v bolj ogrožene države. Če bi takrat imela Liberija za 1.000 ameriških dolarjev višji BDP na prebivalca, bi bila po omenjenem grafu verjetnost izbruha državljske vojne manjša za kar 4 odstotne točke.

Pri Liberiji je pri ekonomskih vzrokih najbolj vidno, da je poleg zelo nizkega BDP-ja, le-tega imela porazdeljenega zelo neenakomerno. Gospodarstvo, ki ni bilo v tujem lastništvu, je bilo skoncentrirano v rokah potomcev priseljencev iz ZDA, ostalo prebivalstvo pa je bilo relativno revno. Posledično je bilo financiranje upora zelo nizko. Podeželsko prebivalstvo je bilo slabo izobraženo in brez upanja na boljše življenje, zato je večje materialne koristi vidilo v uporih, kot pa v civilnem življenju. Posebej ker ima Liberija ogromno naravnega bogastva (predvsem diamante), ki so jih lahko uporniki brez težav izvažali, ne da bi jih bilo potrebno predhodno še obdelati. V teoretičnem delu sem zasledil različne poglede na razmerje med izkoriščanjem nahajališč diamantov in državljsko vojno – predvsem ali so lahko nahajališča dimantov vzrok za nastanek državljske vojne ali pa jo le podaljšujejo. Menim, da sta v primeru Liberije prisotna oba elementa. Predvsem pri Taylorju je vidno slo po bogatenju. Tako v času ministrovanja, kot v prvi državljski vojni, še posebej pa pri širitvi vojne v Sierro Leone, kjer so uporniki, ki jih je podpiral, sprva zasedli le območja nahajališč diamantov in so šele kasneje širili upor širše po državi. Upor v Liberiji lahko tako v veliki meri razumemo kot upor kot posel, saj so med državljsko vojno nekateri gospodarji vojne obogateli, in kot investicijo, saj je nekaj gospodarjev vojne po prvi vojni zasedlo pomembne državne položaje, v veliko manjši meri pa tudi po drugi vojni. In kot je razvidno, so gospodarji vojne državljsko vojno izkoristili kot del političnega procesa. Eden od ekonomskih vzrokov pa je tudi podpora iz tujine. Vse uporniške skupine so svoj napad začele iz sosednjih držav, ki so nudile finančno in logistično podporo.

⁶⁰ Str. 18.

Na liberijski državljanski vojni sta pomembno vplivali tudi politična stabilnost in stopnja demokracije. Ta je bila v Liberiji skozi vso zgodovino okrnjena. Sprva je bila vsa politična oblast v rokah potomcev priseljencev, nato Doa ter kasneje Taylorja. Čeprav je bila v državi uradno demokratična vladavina, je opaziti močne neenakosti in okrnjene politične pravice. Politični sistem ni bil ne popolno demokratičen, vendar tudi ne popolno avtokratičen. Za tovrstne poldemokracije ali anokracije statistične raziskave ugotavljajo, da so veliko bolj dovzetne za izbruh državljanske vojne. Posebej v nekaj letih po menjavi oblasti (v Liberiji tako 9 let po državnem udaru Doa in 5 let po njegovi zmagi na volitvah ter slabih 5 let po izvolitvi Taylorja). Če so za popolno demokracijo manjkale delitev oblasti in civilne svoboščine, menim, da je za avtokracijo manjkal učinkovit represivni aparat. V vojsko je vsaka oblast rekrutirala poveljnike iz svojih etničnih skupin, vojaki pa so bili slabo izurjeni in slabo taktično podkovani za boj proti upornikom. Nekatere raziskave ugotavljajo, da ima na verjetnost izbruha državljanske vojne vpliv tudi gorat teren. V primeru Liberije tega ne morem potrditi, ugotavljam pa, da je bila cestna infrastruktura v Liberiji slabo razvita in je bilo veliko območij zelo odročnih, tam pa so se lahko uporniki pod okriljem tropskih gozdov gibali neovirano. Če k temu dodamo še slabo mobilnost vojske, lahko zaključim, da so bila ta odročna območja enaka, kot če bi bila gorata.

Pri ponovnem izbruhu državljanske vojne statistične raziskave tudi ugotavljajo, da ne glede na to, kdo zmaga v minuli vojni, verjetnost izbruha nove državljanske vojne drastično pade, če so konflikt mirile mirovne sile. V Liberiji so bile med prvo državljansko vojno in po njej prisotne mirovne sile ECOWAS-a, pa vseeno 5 let po koncu vojne in dobro leto po odhodu ECOMOG-a izbruhne nova državljanska vojna. Ocenjujem, da se je to zgodilo zaradi odnosa upornikov do mirovnih enot ECOWAS-a – obtoževali so jih pristranskosti, podpore vladajoče elite in oboroževanja ene od sprtih strani – vse skupaj pa po sporu s Taylorjem celo pripelje do umika teh mirovnih enot. Po statističnih raziskavah imata na ponovitev državljanske vojne vpliv tudi dolžina vojne in število žrtev – krajša je in večje število žrtev povzroči, večja je verjetnost, da bo v kratkem obdobju izbruhnila še ena državljanska vojna. Ocenjujem, da Liberija sodi v ta okvir. Prva državljanska vojna je bila relativno kratka, vendar je povzročila ogromno žrtev (bila je ena najkrvavejših državljanskih vojn v Afriki), kar je le še povečalo sovražnost med etničnimi skupinami, zato je dokaj hitro izbruhnila še ena vojna.

Nezanemarljiv je tudi prekomejni vpliv na državljanski vojni. V obeh so uporniki začeli delovati iz sosednjih držav, kjer so imeli zavetišče. Prav tako so jih tamkajšnje oblasti prikrito podpirale tako logistično kot finančno. Liberija tako sodi v skupino 75 %

državljskih vojn po hladni vojni, v katero so bile vpletene sosednje države. Nato je Liberija po istem principu postala tudi izvoznica državljskih vojn v sosednje države. Da bi imeli begunci neposreden vpliv na nastanek državljske vojne, nisem opazil, menim pa, da so imel posrednega, saj so z rekami beguncev preko meddržavnih mej prehajali tudi uporniki, ki so tihotapili orožje, diamante in širili vojno v sosednje države. Širjenje oboroženih konfliktov v širši okolici Liberije ima po mojem mnenju na nastanek druge liberijske državljske vojne še dodaten vpliv. Regija je namreč gospodarska nazadovala, ni bilo tujih naložb, posledično pa se je zmanjšal življenjski standard prebivalstva.

Pri analizi vpliva konca hladne vojne na začetek prve liberijske državljske vojne lahko ugotovim, da je delni vpliv prisoten. Liberija je vseskozi spada v globalno politično sfero ZDA. V osemdesetih letih so podpirale režim, ki je prišel na oblast z državnim udarom in je bil branik pred širitvijo komunizma v Afriki. Vendar temu istemu režimu na začetku devetdesetih let niso pomagale pri boju proti upornikom. S koncem hladne vojne se je zanimanja ZDA za celotno Afriko zmanjšalo, imele pa so tudi ogromno opravka s prvo Zalivsko vojno. Vendar poleg delno manjšega zanimanja ZDA za Liberijo, ostaja odprto vprašanje glede ameriške vloge pri vzponu Charlesa Taylorja. Med drugim glede njegovega pobega iz ameriškega zapora in domnevne finančne podpore v zameno za informacije s sestankov z libijskim voditeljem Gadafijem. Prav tako pa ZDA tudi niso ostro zahtevale Taylorjeve izročitve Posebnemu sodišču za Sierra Leone. Menim, da so ZDA obdržale določeno mero vpliva na dogodke v Liberiji, vendar v veliki manjši meri, kot med hladno vojno. Ocenjujem pa, da za Liberijo velja trend, ki sta ga ugotovila Fearon in Laitin, da je državljske vojne čedalje težje končati.

Iz analize obeh liberijskih državljskih vojn **lahko prvo hipotezo potrdim**. Menim, da je etnični konflikt glavni razlog za državljski vojni. Skozi zgodovino so prav etnične delitve povzročile ostale vzroke, zaradi katerih sta izbruhnili vojni. Zaradi koncentracije oblasti in bogastva v ozkem krogu ni bila razvita demokracija, velik del populacije je imel nizke dohodke, je bil brez izobrazbe in dostopa do institucij, ki zagotavljajo kvalitetno življenje. In prav ta brezizhodni položaj prebivalstva so lahko izkoristili gospodarji vojne pri svojem bogatenju in poskusu prevzema oblasti v državi. Tudi pri vojskovanju in rekrutiranju novih bojevnikov so se držali prav etničnih delitev populacije.

Drugo hipotezo o primerjavi vzrokov za državljski vojni v Liberiji z vzroki v drugih državah **lahko potrdim le delno**. Vzroki, kot so nizki dohodki, cena upora, nestabilen politični sistem, neprehoden teren, naravna bogastva, prekomejni vplivi se res skladajo z vzroki v Liberiji. Vendar sem mnenja, da sta liberijski vojni najprej posledica etničnega

konflikta, saj je ta v dolgotrajnem procesu skozi zgodovino povzročil ostale vzroke. Seveda pa državljanski vojni ne bi izbruhnili, če ne bi prišlo do združenja vseh naštetih vzrokov.

Liberija je v mnogih pogledih unikatna. Je prva samostojna država v Afriki, ustanovili so jo osvobojeni sužnji, imela je dve najkrvavejših državljanskih vojn, v Liberiji je prvič mirovno posredoval ECOWAS-a, Liberija je imela prvo imenovano žensko voditeljico in prvo izvoljeno žensko voditeljico v Afriki. Ali nas lahko preseneti tudi z najvišjo gospodarsko rastjo in najhitrejšim povojnim razvojem, ki bi lahko bil zgled ostalim v državljanskih vojnah raztrganim državam?

VIRI

Knjige in zborniki:

Adebajo, Adekeye (2004): *Building Peace in West Africa; Liberia, Sierra Leone and Guinea-Bissau*. London: Lynne Rienner Publishers.

AFELL – Association of Female Lawyers of Liberia (1998): Hundreds of Victims Silently Grieving. V Meredith Turshem in Clotilde Twagiramariya (ur.): *What Women Do in Wartime – Gender and Conflict in Africa*, 129–137. London: Zed Books Ltd.

Alao, Abiodun in Funmi Olonisakin (2001): Economic Fragility and Political Fluidity: Explaining Natural Resources and Conflicts. V Adekeye Adebajo in Chandra Lekha Sriram (ur.): *Managing Armed Conflicts in the 21st Century*, 23–36. London: Frank Cass.

Bebler, Anton (1974): *Vojaška zgodovina v Afriki*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Chesterman, Simon (2001): *Just War or Just Peace. Humanitarian Intervention and International Law*. Oxford: Oxford University Press.

Clodfelter, Michael (2002): *Warefare and Armed Conflicts; A Statistical Reference to Casualty and Other Figures, 1500–2000*. Second edition. North Carolina: McFarland & Company, Inc.

Dupuy, Trevor N., ur. (1993a): *International Military and Defense Encyclopedia*. Šesti zvezek. Washington in New York: Brassey's, Inc.

Dupuy, Trevor N., ur. (1993b): *International Military and Defense Encyclopedia*. Drugi zvezek. Washington in New York: Brassey's, Inc.

Dwan, Renata in Micael Gustavsson (2004): Major armed conflicts. V *SIPRI Yearbook 2004; Armaments, disarmament and international security*, 95–131. London: Oxford University Press.

Dwan, Renata in Sharon Wiharta (2005): Multilateral peace missions: challenges of peace-building. V *SIPRI Yearbook 2005; Armaments, disarmament and international security*, 139–198. London: Oxford University Press.

Enciklopedija Slovenije 2000. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Encyclopaedia Britannica 1958. London: Encyclopedia Britannica Ltd.

Freedman, Lawrence, ur. (1994): *War*. Oxford: Oxford University Press.

Garret, Stephen A. (1999): *Doing Good and Doing Well – An Examination of Humanitarian Intervention*. Westport: Praeger.

Gažević, Nikola, ur. (1972): *Vojna enciklopedija*. Tretji zvezek. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.

Gažević, Nikola, ur. (1974): *Vojna enciklopedija*. Sedmi zvezek. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.

Kovač, Miloš (1997): *Teorije o vojni v prihodnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Natek, Karel in Marija Natek (1999): *Države sveta 2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Oražen Adamič, Milan, Drago Kladnik in Janko Moder (1992): *Veliki družinski atlas sveta*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Prebilič, Vladimir (2005): Mirovne operacije na Afriški celini. V Ljubica Jelušič (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 145–174. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Sollenberg, Margareta, Peter Wallensteen in Andres Jato (1999): Major armed conflicts. V *SIPRI Yearbook 1999; Armaments, disarmament and international security*, 15–25. London: Oxford University Press.

Yorke, Edmund (2001) Regional Initiatives and Non-UN Forms of Intervention in Sub-Saharan Africa. V D. S. Gordon in F. H. Toase (ur.): *Aspects of Peacekeeping*, 78–98. London: Frank Cass.

Žabkar, Anton (2003): *Marsova dediščina*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Članki v znanstvenih in strokovnih revijah:

Carey, Sabine C. (2007): Rebellion in Africa: Disaggregating the Effect of Political Regimes. *Journal of Peace Research* 44(1), 47–64.

Dakič, Drago (2003): Liberijska kriza pred razpletom? *Revija Obramba* 35(8), 22–24.

Davis, David R. in Will H. Moore (1997): Ethnicity Matters: Transnational Ethnic Alliances and Foreign Policy Behavior. *International Studies Quarterly* 41(1), 171–184.

Duyvesteyn, Isabelle (2000): Contemporary War: Ethnic Conflict, Resource Conflict or Something Else? *Civil Wars* 3(1), 92–116.

Economist (2005): Africa's Most Wanted Man. *Economist* 375(8426), 52.

Eslinger, Ellen (2005): The Brief Career of Rufus W. Bailey, American Colonization Society Agent in Virginia. *Journal of Southern History* 71(1), 39–75.

Fearon, James D. in David D. Laitin (2003): Ethnicity, Insurgency and Civil War. *American Political Science Review* 97(1), 75–90.

Fearon, James D. (2004): Why Do Some Civil Wars Last so much Longer Than Others? *Journal of Peace Research* 41(3), 275–301.

Gleditsch, Kristian Skrede (2007): Transnational Dimensions of Civil War. *Journal of Peace Research* 44(3), 293–309.

Harbom, Lotta in Peter Wallensteen (2005): Armed Conflict and Its International Dimensions, 1946-2004. *Journal of Peace Research* 42(5), 623–635.

Hegre, Havard, Tanja Ellingsen, Scott Gates in Nils Petter Gleditsch (2001): Toward a Democratic Civil Peace? Democracy, Political Change and Civil War, 1816 – 1992. *The American Political Science Review* 95(1), 33–48.

Herbst, Jeffrey (2004): African Militaries and Rebellion: The Political Economy of Threat and Combat Effectiveness. *Journal of Peace Research* 41(3), 357–369.

Kieh, George Klay (2004): Irregular Warfare and Liberia's First Civil War. *Journal of International and Area Studies* 11(1), 57.

Krustev, Valentin L. (2006): Interdependence and the Duration of Militarized Conflict. *Journal of Peace Research* 43(3), 243–260.

Masland, Tom (2000): A Bully in His Pulpit – World Affairs. *Newsweek*, 28. 8., 32–34.

Mihovilović, Maroje (2003): Liberijska kri na pragu ameriške ambasade. *Dnevnik*, 23. 7., 5.

Mihovilović, Maroje (2005): Afrika je dobila prvo predsednico. *Dnevnik*, 14. 11., 5.

Planinšič, Borut ml. (2005): Dokazati mora državljanstvo. *Večer*, 8. 8., 19.

Potočnik, Peter (2002): Kdo vse je prodajal orožje. *Delo*, 4. 11., 4.

Pudgar, Avgust (2003a): Namesto premirja novo poglavje vojne. *Delo*, 28. 6., 4.

Pudgar, Avgust (2003b): Konec pokolov v državah dolgih vojn? *Delo*, 23. 6., 4.

Pudgar, Avgust (2003c): Tragedija v Liberiji, mirovniki mencajo. *Delo*, 26. 7., 4.

Pudgar, Avgust (2003d): Odstop »žrtvenega jagnjeta« Taylorja. *Delo*, 12. 8., 1.

Pudgar, Avgust (2003e): Prehodno obdobje za mir? *Delo*, 16. 10., 4.

Pudgar, Avgust (2005): Prva afriška predsednica. *Delo*, 12. 11., 4.

Ragavan, Chitra in Julian E. Barnes (2005): Africa's Most Wanted. *U.S. News & World Report* 138(18), 26–29.

Reynal-Querol, Marta (2002): Ethnicity, Political System and Civil Wars. *The Journal of Conflict Resolution* 46(1), 29–54.

Ross, Michael L. (2004): What Do We Know About Natural Resources and Civil War? *Journal of Peace Research* 41(3), 337–356.

Sambanis, Nicholas (2004): What is Civil War? *Journal of Conflict Resolution* 48(6), 814–858.

Soysa, Indra de (2002) Paradise Is a Bazar? Greed, Creed, and Governance in Civil War; 1989-99. *Journal of Peace Research* 39(4), 395–416.

Medmrežni viri:

Amnesty International (2004): *No impunity for rape – a crime against humanity and a war crime*. Dostopno na [http://web.amnesty.org/library/pdf/AFR340172004ENGLISH/\\$File/AFR3401704.pdf](http://web.amnesty.org/library/pdf/AFR340172004ENGLISH/$File/AFR3401704.pdf) (28. julij 2007).

ChickenBones (2005): *After All the Flame*. Dostopno na <http://www.nathanielturner.com/patriciajabbehwesley.htm> (17. januar 2005).

CIA – The World Factbook (2006): *Liberia*. Dostopno na <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/li.html> (17. januar 2006).

Collier, Paul, Anke Hoeffler in Mans Söderbom (2003): *On the Duration of Civil War*. Dostopno na: <http://users.ox.ac.uk/~econ0109/jpr04.pdf> (15. september 2005).

Collier, Paul in Hoeffler, Anke (2004): *Greed and grievance in civil war*. Dostopno na <http://oep.oxfordjournals.org/cgi/reprint/56/4/563.pdf> (15. september 2005).

ECOWAS (2005): *Your Window To The Economic Community of West African States*. Dostopno na <http://www.ecowas.info> (13. julij 2005).

Gleditsch, Nils Petter, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg, Havard Strand (2001): *Armed Conflict 1946–2000: A New Dataset*. Dostopno na <http://www.pcr.uu.se/conferenses/Euroconference/nilspetterpapper.pdf> (24. julij 2007).

GlobalSecurity (2005a): *History – Liberia*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/liberia/history.htm> (11. januar 2005).

GlobalSecurity (2005b): *Liberia – Coup – 1980*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/liberia-1980.htm> (25. marec 2005).

GlobalSecurity (2005c): *Liberia – Election and Coup Attempt – 1985*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/liberia-1985.htm> (25. marec 2005).

GlobalSecurity (2005d): *Liberia – First Civil War – 1989–1996*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/liberia-1989.htm> (25. marec 2005).

GlobalSecurity (2005e): *Liberia – Second Civil War – 1997–2003*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/liberia-1997.htm> (25. marec 2005).

International Monetary Fund (2005): *Liberia: Selected Issues and Statistical Appendix*. Dostopno na <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05167.pdf> (15. september 2005).

Kalyvas, N. Stathis (2005): *Ethnic Defection in Civil War*. Dostopno na <http://faculty.washington.edu/hechter/KalyvasPaper.pdf> (15. september 2005).

Kamara, Thomas S. (2003): *Liberia: Civil War and Regional Conflict*. Dostopno na <http://www.unhcr.org/home/RSDCOI/3ecc811b5.pdf> (15. oktober 2003).

Library of Congress, The (1998): *History of Liberia – A Time Line*. Dostopno na <http://memory.loc.gov/ammem/gmdhtml/libhtml/liberia.htm> (11. januar 2005).

Mason, T. David, Mehmet Gurses, Patrick Brandt in Jason Michael Quinn (2005): *When and Why Civil Wars Recur: Conditions for a Durable Peace After Civil Wars?* Dostopno na <http://www.utdallas.edu/~pbrandt/working/DurablePeacev9.pdf> (20. september 2005).

Office for the Promotion of Good Governance, The, UNDP (2004): *Liberia's Governance Program*. Dostopno na <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN/UNPAN002247.pdf> (13. september 2005).

Patriciajabbewesley.net (2005): *The Official Website of Patricia Jabbeh Wesley*. Dostopno na <http://www.patriciajabbewesley.net/welcome.html> (17. januar 2005).

Salehyan, Idean in Kristian Skrede Gleditsch (2006): *Refugees and the Spread of Civil war*. Dostopno na <http://journals.cambridge.org/production/action/cjoGetFulltext?fulltextid=430720> (12. marec 2006).

Special Court for Sierra Leone (2006): *Prosecutor vs. Charles Ghankay Taylor*. Dostopno na <http://www.sc-sl.org/Taylor.html> (26. julij 2007).

United Nations Mission in Liberia – UNMIL (2006): *History*. Dostopno na <http://unmil.org/content.asp?ccat=history> (26. julij 2007).

Waite, Philip A. (1997a): *American Colonization Society*. Dostopno na <http://www.personal.denison.edu/~waite/liberia/history/acs.htm> (11. januar 2005).

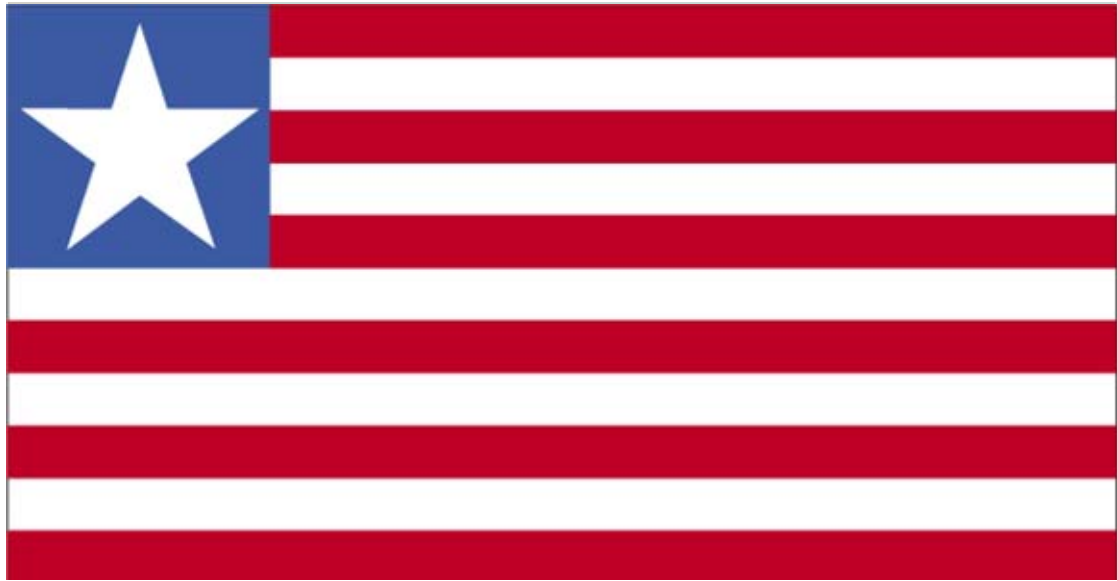
Waite, Philip A. (1997b): *Liberia 1872 to WW I*. Dostopno na <http://www.personal.denison.edu/~waite/liberia/history/72-1916.htm> (11. januar 2005).

Waite, Philip A. (1997c): *Liberia from 1930 to 1944*. Dostopno na <http://www.personal.denison.edu/~waite/liberia/history/30-44.htm> (11. januar 2005).

Waite, Philip A. (1997d): *President William V. S. Tubman, 1944–1971*. Dostopno na <http://www.personal.denison.edu/~waite/liberia/history/tubman.htm> (11. januar 2005).

PRILOGE:

Priloga A: Zastava Republike Liberije

Vir: CIA – The World Factbook 2006.

Priloga B: Regionalna uvrstitev Liberije

Vir: Oržen Adamič, Kladnik in Moder 1992.

Priloga C: Zemljevid Liberije z državno regionalno delitvijo

Vir: Oržen Adamič, Kladnik in Moder 1992.

Okrožja: 1 - Bong, 2 - Cape Mount, 3 - Grand Bassa, 4 - Grand Gedeh, 5 - Loffa, 6 - Maryland, 7 - Montserrado, 8 - Nimba, 9 - Sinoe.